

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Barbora Šohájková

**Britsko – americké vztahy v éře
Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana:
Možnosti a limity zvláštního vztahu**

Bakalářská práce

Praha 2008

Autor práce: **Barbora Šohájková**

Vedoucí práce: **Mgr. Jan Váška**

Oponent práce: **PhDr. Francis D. Raška, Ph.D.**

Datum obhajoby: **17.6.2008**

Hodnocení: **Výborně**

Bibliografický záznam

ŠOHÁJKOVÁ, Barbora. *Britsko-americké vztahy v éře Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana: Možnosti a limity zvláštního vztahu*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií, 2008. 49 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Jan Váška.

Anotace

Bakalářská práce „Britsko - americké vztahy v éře Margaret Thatcherové a Ronalda Reagana: Možnosti a limity zvláštního vztahu“ je textem, který prostřednictvím tří případových studií analyzuje *zvláštní vztah* mezi Velkou Británií a Spojenými státy americkými v první polovině 80. let minulého století. Práce je rozdělena do čtyř hlavních kapitol: úvodní část představuje historický exkurz, který mapuje vývoj a proměny zvláštního vztahu od 40. let dvacátého století a který zároveň slouží jako úvod do problematiky první poloviny osmdesátých let. V rámci tohoto exkurzu jsou také nastíněny hlavní specifika, shody a rozpory ve vzájemných vztazích. Další tři části sestávají z vlastních případových studií, v nichž je vždy analyzován jeden konkrétní konflikt s cílem ukázat reálnou podobu a možnosti speciálního vztahu mezi oběma zeměmi. Tyto, chronologicky řazené, konflikty (Falklandy 1982, Grenada 1983, Libye 1986) představují v rámci zvláštního vztahu mezi Británií a USA tři charakteristické případy: válku o Falklandy jako americkou podporu Velké Británii, invazi na Grenadu jako střet obou partnerů a útok na Libyi jako britskou podporu Spojeným státům americkým. Předmětem samotného závěru práce je pak shrnutí hlavních poznatků, které vyplývají z jednotlivých analýz případových studií.

Annotation

The bachelor thesis ‘British-American relations during the Margaret Thatcher – Ronald Reagan era: opportunities and limits of the special relationship’ is a text which analyzes – using three case studies – a *special relationship* between Great Britain and United States of America in the first half of the 1980s. The thesis is divided into four main chapters: the introductory part represents a historical guide that is mapping the development and changes of the special relationship from the 1940s and at the same time serves as an introduction of the problematics of the first half of the eighties. This excursion also outlines the key features, agreements and disputes of the mutual

relations. The next three sections consist of the actual case studies, each analyzing one specific conflict, with the aim of showing the real nature and opportunities of this special relationship between the two countries. These chronologically arranged studies (Falklands 1982, Grenada 1983, Libya 1986) represent three characteristic studies of the special relationship between Great Britain and USA: the Falklands conflict as an American support of Great Britain, invasion of Grenada as a clash between the two partners and the Libyan raid as British help given to the United States. The conclusion summarizes the main learnings based on the analysis of the individual case studies.

Klíčová slova

Velká Británie, Spojené státy americké, Margaret Thatcherová, Ronald Reagan, zvláštní vztah, Falklandy, Grenada, Libye

Keywords

Great Britain, United States of America, Margaret Thatcher, Ronald Reagan, special relationship, Falklands, Grenada, Libya

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 20. května 2008

Barbora Šohájková

Obsah

ÚVOD	7
1. HISTORICKÝ EXKURZ: VÝVOJ „ZVLÁŠTNÍHO VZTAHU“ OD KONCE 2. SVĚTOVÉ VÁLKY DO POLOVINY 80. LET DVACÁTÉHO STOLETÍ	11
1.1 Zrození „zvláštního vztahu“	11
1.2 Amerika a Británie ve studené válce.....	12
1.3 Reagan - Thatcherová: nová éra zvláštního vztahu.....	14
1.4 Specifika, shody a rozpory v britsko – amerických vztazích.....	15
1.5 Závěr	
2. FALKLANDY 1982.....	18
2.1 Úvod.....	18
2.2 Geneze konfliktu.....	19
2.3 Válka a její důsledky.....	22
2.4 Závěr.....	23
3. GRENADA 1983.....	26
3.1 Úvod.....	26
3.2 Pozadí invaze.....	27
3.3 Operace <i>Urgent Fury</i> a její následky.....	29
3.4 Závěr.....	31
4. LIBYE 1986.....	34
4.1 Úvod.....	34
4.2 Pozadí operace.....	35
4.3 Příprava útoku a jeho následky.....	37
4.4 Závěr.....	39
ZÁVĚR.....	41
RESUMÉ.....	44
SUMMARY.....	45
POUŽITÁ LITERATURA.....	48

Úvod

Vztah Spojených států amerických a Velké Británie se především v průběhu dvacátého století vyznačoval určitou specifičností. Oba státy vystupovaly na mezinárodní scéně často jako spojenci, protože jejich postoje k zahraničněpolitickým otázkám byly velmi podobné. Kořeny tohoto sblížení můžeme nalézt ve čtyřicátých letech minulého století, kdy zejména díky společnému ohrožení během 2. světové války vznikla úzká spolupráce. Tato kooperace, pro niž se záhy vžil název „zvláštní vztah“, pokračovala po celé dvacáté století, a i když se intenzita tohoto spolenectví postupně měnila, můžeme říct, že svým způsobem trvá dodnes.

Zvláštní vztah prošel bezesporu velkým vývojem. Přibližně do počátku šedesátých let byly vzájemné vztahy (i přes zvyšující se nerovnoměrnost mezi oběma zeměmi) na velmi dobré úrovni. V sedmdesátých letech pak tyto vztahy zaznamenaly spíše útlum, což se ovšem změnilo na konci této dekády, kdy se do čela britské vlády postavila nová ministerská předsedkyně Margaret Thatcherová. Osmdesátá léta pak přinesla jakousi renesanci v britsko – amerických vztazích, a to zejména díky velké názorové blízkosti premiérky Thatcherové a nového amerického prezidenta Ronalda Reagana, jehož republikánská administrativa přišla do Bílého domu počátkem roku 1981.

Navzdory všeobecné prezentaci, zejména mediální, nebyla ona úzká spolupráce mezi oběma státy bezproblémová a při bližším zkoumání je patrné, že zvláštní vztah měl své meze. Cílem této práce je prostřednictvím tří případových studií (Falklandy 1982, Grenada 1983, Libye 1986) ukázat, jaká byla reálná podoba zvláštního vztahu.

Z časového hlediska je práce zaměřena na roky 1982, 1983 a 1986 (případové studie), a také na období od 40. do 80. let dvacátého století, které se váže k historickému exkurzu. Je třeba zdůraznit, že se tato práce soustředí pouze na britsko – americké vztahy v první polovině 80. let minulého století (s přesahem do roku 1986). Teritoriálně se primárně jedná o prostor Spojených států amerických a Velké Británie a dále o území, která jsou zahrnuta v případových studiích: region Jižní Amerika a jižní Atlantik, oblast Karibiku a region severní Afriky. Z hlediska metodologie se jedná o historickou práci, která je založená na analýze primárních a sekundárních zdrojů. Svým charakterem se text bude držet standardů určených anglosaskou tradicí psaní odborných textů, tj. pokusí se zachovat jednoduchou,

přehlednou strukturu a dokládat každé tvrzení příslušnou argumentací. Protože se jedná o bakalářskou práci, není cílem textu vést polemiky s respektovanými autory věnujícími se dané problematice ani klást přehnaný důraz na literární vytříbenost jazyka.

Z hlediska struktury je práce rozdělena do čtyř hlavních kapitol: úvodní kapitola, která má být jakýmsi historickým exkurzem, se věnuje zvláštnímu vztahu a jeho zrození (ve 40. letech dvacátého století), dále sleduje vývoj britsko – amerických vztahů ve studené válce a slouží také jako stručný úvod do období 80. let dvacátého století, protože tato doba tvoří základ pro případové studie (kap.1.1-1.3). Obsahem první části je také analýza specifik, shod a rozporů ve vzájemných vztazích a samostatný závěr, který kapitolu celkově shrnuje a uzavírá (1.4, 1.5).

Další kapitoly představují případové studie, které jsou řazeny chronologicky. Ve druhé kapitole je analyzována válka o Falklandy (2.1-2.4), třetí kapitola obsahuje analýzu vojenské invaze na Grenadu (3.1-3.4), poslední, čtvrtá, kapitola zahrnuje analýzu amerického leteckého útoku na Libyi (4.1- 4.4). Všechny kapitoly týkající se případových studií obsahují vlastní úvod, stručné uvedení do problematiky zkoumané události, rozebrání spolupráce a postojů obou hlavních aktérů – Spojených států, Velké Británie, a závěrečné shrnutí. Je zřejmé, že se v 80. letech minulého století událo mnoho dalších podobných konfliktů, na kterých by šlo taktéž názorně ukázat, jaká byla reálná podoba zvláštního vztahu a že tato spolupráce nebyla vždy idylická. Vzhledem k rozsahu a možnostem práce byly vybrány a analyzovány pouze tři výše zmíněné studie. Jejich výběr byl prováděn tak, aby každá z nich zastupovala jeden charakteristický případ: Falklandy jakožto konflikt, kdy Spojené státy podpořily Velkou Británii, Grenada jako případ, kdy se oba partneři výrazně neshodli a nakonec Libye, kde podpora proběhla v opačném směru – Velká Británie podpořila Spojené státy. Také je potřeba uvést, že i když rovin spolupráce v rámci zvláštního vztahu je více (např. zpravodajská či vojenská) tato práce se bude držet výhradně roviny politické (diplomatické).

Co do užití terminologie, drží se práce zavedených standardů. V případě cizích termínů či slovních spojení preferuje užívání původních (anglických) originálů s případnými dovětky v poznámkách či závorkách. Pro názvy organizací apod. jsou většinou používány zkratky v českém jazyce, neexistuje-li český ekvivalent, pak je používán cizí (anglický) originál – opět s případnými vysvětlivkami v poznámkách či

závorkách. Citace, případně parafráze, jsou z anglického originálu překládány do současného českého jazyka.

Pro vytvoření této práce hrály nezastupitelnou roli monografie zabývající se jednotlivými případovými studii. V případě Falkland se jedná především o publikaci „Válka o Falklandy 1982“ od Jaroslava Hrbka¹, která se sice primárně věnuje popisu vojenských operací, ale lze zde nalézt také několik kapitol popisujících diplomatickou rovinu tohoto konfliktu. Nutno dodat, že právě v této monografii se nachází mnoho, pro toto téma podstatných informací, které nebyly nalezeny jinde. Nejen pro Falklandy, ale zejména pro zbyvající dvě studie, které se týkají Grenady a Libye, byly podstatné publikace *British foreign policy under Thatcher* od Petera Byrda² a *Thatcher's diplomacy: the revival of British foreign policy* od Paula Sharpa³. Obě se sice občas neubrání jistému jednostrannému vidění (z britské perspektivy), ale i tak slouží jako dostačující zdroje informací pro oba konflikty, i když převážně z hlediska Velké Británie. V případě Libye, kde obecně panoval největší nedostatek literatury, se jako vhodná monografie ukázala kniha *Qudhafi's Libya* od Jonathana Bearmana⁴. Ačkoliv se tato kniha staví velmi kriticky k americké politice vůči Libyi, poskytuje čtenáři v několika případech cenná fakta.

Jádrem práce jsou však primární prameny, a to zejména paměti obou hlavních státníků – britské premiérky Margaret Thatcherové⁵ a amerického prezidenta Ronalda Reagana⁶. Zcela bezpochyby platí, že v obou případech musí brát čtenář daná fakta s určitou rezervou. Také autorka této práce mnohokrát narazila na sporně znějící momenty, a bylo tedy nutné si informace ověřit u třetí strany. Při práci s těmito paměťmi se ukázalo jako zajímavé zjištění, že jen u minima případů se pohled obou státníků na stejnou věc lišil výrazněji. Ve valné většině případů šlo o téměř totožný výklad dané situace – taková shoda obecně nebývá příliš častá. Kromě výše zmíněných pamětí hrály důležitou roli při shánění informací také archivní materiály z let politického působení Margaret Thatcherové zpřístupněné na oficiálních webových

---

¹ Hrbek, Jaroslav. *Válka o Falklandy 1982*. Lidové nakladatelství, Praha 1999.

² Byrd, Peter. *British foreign policy under Thatcher*. Philip Allan, Oxford 1998.

³ Sharp, Paul. *Thatcher's diplomacy: the revival of British foreign policy*. Basingstoke: Macmillan Press, New York 1997.

⁴ Bearman, Jonathan. *Qudhafi's Libya*. Zed Books Ltd., London and New Jersey 1986.

⁵ Thatcherová, Margaret. *Roky na Downing Street*. Naše vojsko, Praha 1996.

⁶ Reagan, Ronald. *Život jednoho Američana: Paměti prezidenta*. Prostor, Praha 1997.

stránkách této političky (www.margaretthatcher.org)⁷. V tomto archívu se mimo jiné nachází mnoho relevantních dokumentů, jejichž autorem byl prezident Ronald Reagan, proto byly v práci použity i některé z těchto dokumentů.

Pro úplnost je třeba ještě zmínit články, a to jak internetové, tak z odborných časopisů, které velkou měrou přispěly ke vzniku této práce. Jedná se především o texty „The Special Relationship. Rethinking Anglo-American Relations“ (International Affairs, Winter 1988-1989)⁸ a „Anglo-American Relations. A "Special Relationship"? America, Britain and the International Order Since Second World War“ (International Affairs, Winter 1985-1986)⁹ od Davida Reynoldse, které posloužily jako základ pro úvodní kapitolu zabývající se vývojem zvláštního vztahu. Oba články představují kvalitní zdroje informací, protože daná problematika je zde zpracována velmi přehledně a předkládá cenná fakta.

Zvláštní vztah mezi Spojenými státy americkými a Velkou Británií nepatří rozhodně k tématům, která by „trpěla“ nezájmem o zpracování. Většina autorů se však na zvláštní vztah, jeho vývoj a proměny soustředí spíše komplexně a popisuje ho jako jeden celistvý problém. Tato bakalářská práce takový postup rozhodně nezpochybňuje, ale snaží se spíše o zkoumání problematiky tohoto vztahu v „praxi“, za pomoci tří konkrétních případových studií, které zde postupně analyzuje.

---

⁷ *Margaret Thatcher Foundation* (Nadace Margaret Thatcherové) – oficiální webové stránky poskytující online přístup k archivním materiálům, které obsahují mnoho různých dokumentů vztahující se k politické činnosti Margaret Thatcherové. Odkaz: <http://www.margaretthatcher.org/>. Jednotlivé dokumenty stahovány v období leden až duben 2008.

⁸ Reynolds, David. *The Special Relationship. Rethinking Anglo-American Relations*. International Affairs, Vol. 65, No. 1, (Winter, 1988-1989), pp. 89-111. Staženo z www.jstor.org, dne 2.2.2007.

⁹ Reynolds, David. *Anglo-American Relations. A "Special Relationship"? America, Britain and the International Order Since Second World War*. International Affairs, Vol. 62, No. 1. (Winter, 1985-1986), pp. 1-20. Staženo z www.jstor.org, dne 9.2.2007.

1. Historický exkurz: vývoj „zvláštního vztahu od konce druhé světové války do poloviny 80. let dvacátého století

1.1 Zrození „zvláštního vztahu“

Spojenectví mezi Velkou Británií a Spojenými státy začalo být od poloviny 40. let minulého století označováno jako *zvláštní* (nebo také *speciální*) *vztah*. Tento pojem zavedl a prosadil Winston Churchill, který jej poprvé použil ve svém proslulém fultonském projevu v roce 1946. Toto označení se záhy uchytilo na obou březích Atlantiku, ačkoliv své příznivce si termín našel spíše v Británii.

Podstatou onoho zvláštního spojenectví byla úzká spolupráce na mnoha úrovních, jejíž kořeny bychom našli v době vypuknutí 2. světové války. Právě společné ohrožení a tentýž nepřítel v podobě nacistického Německa položily základ tomuto zvláštnímu vztahu, který byl posléze utužován několik desetiletí a o kterém by se dalo říct, že v jistém smyslu trvá v podstatě dodnes. Čtyřicátá léta minulého století opravdu znamenala přelom, protože do té doby panovala ve vzájemných vztazích spíše velká rezervovanost. Britové se ještě zcela nevyrovnali s definitivním odtržením Spojených států; vzájemnou nedůvěru dokládá mimo jiné i fakt, že ještě po roce 1920 mělo americké námořnictvo plán, který počítal s možností střetu s britskou válečnou flotilou.¹⁰ Protože ani osobní vztahy mezi americkým prezidentem Woodrow Wilsonem a britským ministerským předsedou Davidem Lloydem Georgem nebyly příliš vřelé, nic nenasvědčovalo tomu, že by měl v dohledné době nastat nějaký zásadní obrat. Nutno podotknout, že právě osobní vztahy mezi hlavními představiteli obou zemí odjakživa výrazně ovlivňovaly podobu zvláštního vztahu.

S příchodem krize, která zachvátila mezinárodní scénu na přelomu třicátých a čtyřicátých let 20. století nastala ve vzájemných vztazích podstatná změna. Kromě společného nepřítele stálo u zrodu úzké spolupráce mezi oběma státy přátelství prezidenta Franklina Roosevelta a ministerského předsedy Churchilla. Tato kooperace se pak zintenzivnila zejména po vstupu USA do války v roce 1941. Svou roli při vzniku speciálního vztahu také nepochybně sehrála společná tradice politického liberalismu

---

¹⁰ Kissinger, H. *Reflection on a Partnership: British and American Attitudes to Postwar Foreign Policy*. International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 58, No. 4 (Autumn, 1982), s. 576.
Staženo z www.jstor.org, dne 17.12.2007.

a společný jazyk – dva důležité faktory, které ovlivnily celkové porozumění a usnadnily vzájemnou komunikaci.

Vedle osobních sympatií ovšem existovaly i mnohem prozaičtější důvody pro spolupracovat – obě země si totiž dobře uvědomovaly, že se navzájem potřebují také z čistě praktického hlediska. Po pádu Francie v roce 1940 zůstala Británie v Evropě v bojích proti Hitlerovu Německu osamocena a nutně potřebovala pro přežití americkou podporu. Na druhé straně Spojené státy potřebovaly britské kolonie jako zdroj surovin a britské královské loďstvo mělo důležitý význam v obraně atlantických vod. Navíc od roku 1942 se Britské ostrovy staly hlavní základnou, odkud se prováděly útoky na obsazenou Evropu.¹¹ Během války pak spolupráce pokračovala především díky provázání zpravodajských služeb a pak také v rámci Velké trojky (Velká Británie, USA, SSSR), kde byl hlavní „dvojblok“ tvořen právě Británií a Spojenými státy.

1.2 Amerika a Velká Británie ve studené válce

Poválečné období (přibližně do počátku šedesátých let) patřilo k éře, kdy byl vztah co do kvality nejvýznamnější. Již v roce 1947 došlo k obnovení zvláštního vztahu, ačkoliv se zvýšila britská závislost na USA a narostla celková nerovnoměrnost. Z války vyšly obě země jako vítězové, ale Británie na tom byla ekonomicky o dost hůř a stala se postupně finančně závislou na USA. Účastnila se Marshallova plánu, ale zároveň se Britům nelíbilo, že se k nim jejich spojenec choval stejně jako ostatním evropským zemím. S příchodem studené války a postupným rozpadem britského impéria se USA staly společně se Sovětským svazem světovou velmocí a Británie zaujala místo amerického nejvýznamnějšího spojence v Evropě. Novou společnou hrozbou se stal komunismus a politika SSSR, což bylo podstatné pro intenzitu vzájemného vztahu – nejužší spolupráce fungovala právě v okamžiku, kdy šlo oběma aktérům o stejnou věc.

Spolupráce probíhala i v oblasti jaderných technologií; už během války se obě země podílely na výrobě atomové bomby. Ovšem v roce 1946 vzešel v USA platnost MacMahonův zákon, podle kterého Spojené státy nesměly šířit informace o jaderných zbraních třetím zemím. Velká Británie tak byla najednou odříznuta od veškerých

---

¹¹ Reynolds, D. *Anglo-American Relations. A "Special Relationship"? America, Britain and the International Order Since Second World War*. International Affairs, Vol. 62, No. 1. (Winter, 1985-1986), s. 6.

Staženo z www.jstor.org, dne 9.2.2007.

informacích, což mělo za následek rozhodnutí britské vlády zahájit vlastní výzkum. Obnova spolupráce nastala až v roce 1958 uzavřením zvláštní smlouvy mezi oběma státy. Dalším mezníkem pak bylo setkání premiéra Harolda Macmillana s prezidentem Johnem Kennedym v Nassau v roce 1962, kde došlo k podpisu dohody, ve které se USA zavazovaly poskytnout Británii střely *Polaris* [jednalo se o střely s jadernými hlavicemi používané pro odpalování z ponorek – pozn. aut.].

Nejvážnější krize v tomto období přišla v roce 1956 v podobě Suez¹², kdy bylo málem zpřetrháno i to nejzákladnější pouto spolupráce zpravodajských služeb. Británie byla tehdy v šoku, že se Spojené státy tak tvrdě a neústupně postavily proti ní; navíc šlo o velké vystřízlivění z pocitu o britské nezávislosti na USA a o jejich vroucném přátelství. Přibližně od poloviny šedesátých let začal význam Británie pro Spojené státy postupně upadat. Souviselo to se ztrátou britského velmocenského postavení; britské impérium přestávalo existovat tak rychle, jak jednotlivé kolonie získávaly nezávislost. Na vině byly také spory obou zemí v přístupu k válce ve Vietnamu, kdy premiér Harold Wilson odmítl poslat britské jednotky do boje. Příslovečnou poslední kapkou bylo rozhodnutí Kabinetu v roce 1967 o stažení britských vojsk ze všech oblastí na východ od Suez (oblast Perského zálivu a Singapur měly být opuštěny do konce roku 1971). Washington byl ostře proti, nejvíce mu šlo o setrvání Britů v oblasti Zálivu, kde byla jejich přítomnost vnímána jako nejdůležitější zejména kvůli umístění zpravodajských služeb.¹³

Pod vlivem Suez a Vietnamu zachvátila Evropu vlna antiamerikanismu, která se nevyhnula ani Spojenému království. V sedmdesátých letech se Británie po vstupu do Evropského hospodářského společenství (EHS) více přikláněla k evropským spojencům, navíc měla velké ekonomické problémy, které ji mimo jiné nutily rušit své globální závazky, což nesly Spojené státy velmi nelibě. Američané se v této době více zaměřili na spolupráci s EHS jako celkem a Spolková republika Německo se stala důležitým americkým partnerem. Význam zvláštního vztahu upadával a Británie byla stále více závislá na USA; britské postavení ve světě mělo váhu podle toho, jak se v daný moment zachovaly Spojené státy.

---

¹² *Suezská krize* – bližší viz např. Louis, R. *Ends of British imperialism : the scramble for empire, Suez and decolonization : collected essays*. I.B. Tauris, London 2006.

¹³ Reynolds, D. *Anglo-American Relations...*, s. 15.
Staženo z www.jstor.org, dne 9.2.2007.

1.3 Reagan – Thatcherová: nová éra zvláštního vztahu

Období osmdesátých let minulého století bývá často pokládáno za jakousi renesanci britsko – amerických vztahů. Ve Spojených státech nastoupila v roce 1981 nová administrativa v čele s prezidentem Ronaldem Reaganem, se kterým přišla do Bílého domu ambiciózní zahraniční politika ostře zaměřená proti komunismu a zejména Sovětskému svazu. Změna vlády se dotkla i Velké Británie, kde o dva roky dříve, konkrétně v roce 1979, vyhrála volby Konzervativní strana a ministerskou předsedkyní se stala Margaret Thatcherová, která byla v podstatě považována za předchůdkyni reaganovského neokonzervatismu.

Po jistém útlumu z let minulých se síla vzájemného vztahu obnovila, a to převážně díky osobnímu přátelství obou státníků, jejichž názory a postoje, zejména k politice Sovětského svazu, byly velmi podobné. Co se však nezměnilo byla nerovnoměrnost mezi oběma státy. Britská závislost na USA se ještě zvýšila a v žádném případě již nebylo možné vzájemný vztah charakterizovat jako rovnocenné partnerství. V podstatě se dalo říct, že britsko – americké vztahy byly na bilaterální úrovni podobné těm, jaké měly USA třeba se Spolkovou republikou Německo. To, v čem se vztahy mezi Amerikou a Británií lišily od ostatních, bylo právě ono přátelství mezi prezidentem Reaganem a premiérkou Thatcherovou a pak také fakt, že Spojené království bylo často jedinou zemí mezi evropskými spojenci, která se postavila na stranu USA, když vypukla nějaká mezinárodní krize.¹⁴ K takovým případům můžeme řadit například sovětskou invazi do Afghánistánu v roce 1979, kam jak USA tak Británie dodávaly zbraně afghánským bojovníkům. Pouze Margaret Thatcherová vyjádřila v duchu „zvláštního vztahu“ jednoznačnou podporu americkému prezidentu Carterovi v jeho křížové výpravě proti SSSR.¹⁵ Podobně se Británie zachovala i na počátku 80. let, kdy se jednalo o rozmístění raket středního doletu na evropský kontinent. Premiérka Thatcherová byla tehdy ještě spolu s francouzským prezidentem Mitterrandem (ten byl ovšem proti umístění raket na francouzské půdě) jediná, kdo podporoval rozmístění amerických Pershingů v západní Evropě.

---

¹⁴ Sharp, P. *Thatcher's diplomacy: the revival of British foreign policy*. Basingstoke: Macmillan Press, New York 1997, s. 107.

¹⁵ Luňák, P. *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. Libri, Praha 1997, s. 294.

Obecně platilo, že v otázkách kontroly zbrojení či v rámci regionálních konfliktů kombinovala britská vláda postupy, které většinou zahrnovaly na jedné straně podřízení se vedoucí úloze Spojených států a na druhé připravenost ke kritice jejich kroků, případně připravenost k podání návrhu alternativních řešení. Schopnost Británie ovlivnit americkou politiku závisela na několika faktorech. Předně záleželo na míře závazků obou zemí a také na celkové soudržnosti jejich politik. Dále bylo určující, jak dalece se Britům podařilo proniknout do politických jednání ve Washingtonu. V neposlední řadě šlo i o to, že se Británii lépe vyjednávalo, jestliže za sebou měla podporu ostatních západoevropských zemí.¹⁶

V osmdesátých letech se Spojené království často chovalo jako hlavní spojenc USA; obvykle to však nezůstalo bez odezvy a Británie si mnohdy vysloužila kritiku od jiných států. V některých případech, jako například ve válce o Falklandy v roce 1982, se i Spojené státy zachovaly v duchu zvláštního vztahu a postavily se na stranu Británie. V jiném případě, o rok později v Grenadě, se zase pro změnu ukázala ona nerovnoměrnost ve vzájemných vztazích a Británie byla nucena spolknout svůj nesouhlas s americkou invazí. Při útoku USA na Libyi v roce 1986 se Velká Británie postavila za svého spojence a svým způsobem tak „splátila“ dluh za Falklandy.

1.4 Specifika, shody a rozpory v britsko – amerických vztazích

Existenci zvláštního vztahu si sice uvědomovaly obě strany, ale realita několikrát ukázala, že jeho význam si někdy každý z partnerů vykládal jinak. Na obou březích Atlantiku se našli odpůrci tohoto svazku – v USA byl zpočátku hlavní postavou státní tajemník Dean Acheson. V Británii se na politice zvláštního vztahu shodli jak konzervativci, tak labouristi s výjimkou levicového křídla v Labour Party okolo manifestu *Keep Left*¹⁷. Svůj vztah k USA viděli obecně Britové takto: 1. britsko-americká osa byla považována za pilíř úspěchu Západu ve studené válce (pohled jednotlivých amerických administrativ se ovšem vždy v náhledu lišil), 2. snaha Britů ovlivňovat a usměrňovat americkou politiku zvláště v bezpečnostních otázkách (to se týkalo hlavně americké politiky na Dálném východě v padesátých letech

---

¹⁶ Byrd, P. *British foreign policy under Thatcher*. Philip Allan, Oxford 1998, s. 32.

¹⁷ Manifest *Keep Left* (1947) – podstatou bylo: 1. nezapojování se do jakýchkoliv mezinárodních struktur, 2. soustředit se na vnitřní záležitosti Británie, 3. snaha o přeměnu britské společnosti na socialistickou, 4. kritika politiky USA, 5. snaha o jaderné odzbrojení.
Staženo z <http://www.spartacus.schoolnet.co.uk/TUmikardo.htm>, dne 15.4.2008.

20. století), 3. Británie věděla, že americká podpora (vůle) bude zásadní pro její postavení na nejvyšším stupni v mezinárodních vztazích.¹⁸

Je důležité si uvědomit, že zvláštní vztah byl od počátku nerovnoměrný (převahu měly Spojené státy) a Británie si svoji závislost často nechtěla připustit. Zejména zpočátku, kdy byla britská pozice poměrně silná, se naopak Britové snažili o manévrování americké politiky ke své spokojenosti. Britská vláda řešila téměř vše na bázi bilaterálních dohod. Většinou šlo spíše o zákulisní ovlivňování, na veřejnosti vše odsouhlasili.

Specifičnost zvláštního vztahu spočívala především v četnosti jednání nebo způsobu řešení problémů – schůzky byly poměrně časté a mnohdy zcela spontánní. Dalším důležitým faktorem byla úzká spolupráce zpravodajských služeb, jejichž počátek má své kořeny za 2. světové války. Spojené státy byly hlavním sponzorem, ovšem dobře věděly, proč tak činily – zejména britská zpravodajská síť ve třetím světě byla pro USA velmi důležitá. Samozřejmostí už pak byly těsné vojenské kontakty, převážně spolupráce námořnictev obou zemí.

Na druhé straně existovaly i značné rozpory, například ekonomické – Spojené státy naléhaly na Brity, aby zrušili obchodní omezení a protekcionismus týkající se britských obchodních styků se zeměmi Commonwealthu.¹⁹ Zdroje sporů představovaly také britské kolonie, kdy Spojené státy tlačily na Británii, aby co nejdříve rozpustila své impérium. Důvody americké podpory dekolonizace byly zřejmé – osvobozené země, zejména na Blízkém východě, znamenaly pro Američany nové obchodní klienty. Dále USA vadila nízká vojenská angažovanost Británie – v padesátých letech se například Britové stáhli ze SRN. Od šedesátých let to potom byli právě Němci, kteří se v Evropě stali novým ekonomickým a vojenským pilířem NATO.²⁰ Na opačné straně zase Britům vadila americká angažovanost mimo Evropu – odlišné pohledy měli oba aktéři například v otázce Palestiny nebo Íránu, kde Británie přišla o výhodnou pozici v zisku ropy. S nevelkým potěšením hleděli Britové také na to, že zatímco pro ně byl zvláštní vztah s USA vztahem jediným, Američané jich měli více, a to například se SRN, Izraelem nebo Čínou.

---

¹⁸ Sharp, P. *Thatcher's diplomacy...*, s. 102.

¹⁹ Reynolds, D. *Anglo-American Relations...*, s. 7.

Staženo z www.jstor.org, dne 9.2.2007.

²⁰ Reynolds, D. *Rethinking Anglo-American Relations. International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944), Vol. 65, No. 1. (Winter, 1988-1989), s. 109. Staženo z www.jstor.org, dne 2.2.2007.

1.5 Závěr

Vztahy mezi Velkou Británií a Spojenými státy americkými prošly za poslední staletí velkými změnami – od nenávisti přes úzkou spolupráci až po stav, kdy bylo prostě nutné následovat silnějšího. Mezi oběma zeměmi vznikla ve dvacátém století silná kooperace, jejímž základem byly podobné zájmy. Jak Británie, tak USA byly proti kontinentální hegemonii v Evropě (nejdříve německé za 2. světové války, později se stal hlavním nepřítelem Sovětský svaz). Také podobná ideologie, i když toto je nutné brát s určitou rezervou, hrála ve vzájemných vztazích podstatnou roli. Ačkoliv z historie byla u Spojených států patrná spíše anglofobie, při konfrontaci s komunismem se stavěly za anglofonní země. Typickým společným znakem byl také například odpor proti přílišným změnám na Dálném i Blízkém východě. Zvláštní vztah také čerpal z husté sítě osobních kontaktů, jejichž kořeny měly původ ve spolupráci z čtyřicátých. let 20. století (zejména mezi Franklinem Rooseveltem a Winstonem Churchillem; jednalo se ale i o nižší úrovni).

Do počátku šedesátých let bylo stále možno hovořit o partnerství mezi oběma státy, ačkoliv i tehdy již byla patrná určitá nerovnoměrnost. V sedmdesátých letech pak zvláštní vztah zaznamenal celkově útlum a vliv Británie na rozhodnutí Spojených států se ještě zmenšil. Navíc se v této době Spojené království po vstupu do EHS orientovalo více i na dění v kontinentální Evropě.

Jistý zlom v historii zvláštního vztahu představovala léta osmdesátá a to převážně díky nebyvalému porozumění mezi premiérkou Margaret Thatcherovou a prezidentem Ronaldem Reaganem, kteří do určité míry mezi oběma státy „oprášili“ sílu osobního přátelství na nejvyšší úrovni podobně jako tomu bylo v dobách 2. světové války. Jejich společný postoj v otázce tvrdého postupu proti komunismu, a Sovětskému svazu zejména, velmi přispěl ke konečné destrukci celého Východního bloku a tím k pádu železné opony. V této dekádě i přes určité názorové rozpory obou státníků stála Velká Británie v kritických momentech po boku Spojených států. Nutno ovšem dodat, že se často ocitla v situaci, kdy se nemohla příliš rozhodovat a volba podpory USA jako hlavního spojence byla v té chvíli spíše hotová věc.

2. Falklandy 1982

2.1 Úvod

Většinou to byly Spojené státy americké, které se přímo angažovaly v nějakém mezinárodním konfliktu. Velká Británie se tak často ocitla v situaci, kdy byla nucena se rozhodnout, zda a jak podpoří svého hlavního spojence. Ve válce o Falklandy v roce 1982 to však byli právě Američané, kteří museli učinit rozhodnutí, zda a do jaké míry podpoří Velkou Británii v jejím diplomatickém a válečném úsilí.

Předmětem sporu v této v podstatě nevyhlášené válce mezi Argentinou a Spojeným královstvím se staly do té doby téměř zapomenuté ostrovy ležící v jižním Atlantiku asi 700 kilometrů od argentinského pobřeží. Do vypuknutí konfliktu věděl o ostrovech málokdo. Žilo zde kolem dvou tisíc obyvatel, kteří se považovali za občany Velké Británie. Londýn toto území prohlásil za svou kolonii v roce 1833, ale Argentina tento akt nikdy neuznala a dál si činila na ostrovy nárok. A právě tento mnoho let se vlekoucí spor se stal nakonec rozbuškou pro válku, která znamenala mimo jiné největší nasazení britských vojsk od konce 2. světové války.

Důležitost války o Falklandy byla klíčová nejen pro samotnou britskou sebedůvěru, ale také pro její postavení ve světě. Dá se říct, že od fiaska v Suez v roce 1956 byla britská zahraniční politika jedním dlouhým ústupem.²¹ Vítězstvím v létě 1982 dala Británie všeobecně najevo, že se s ní stále musí na mezinárodní scéně počítat. Triumf navíc posílil pozici samotné premiérky Thatcherové a v neposlední řadě posílil vztah se Spojenými státy, které v konfliktu podpořily právě Velkou Británii. Pro Argentinu, která odešla z bojů poražena, znamenal neúspěch mezinárodní ponížení a byl hlavní příčinou pádu vojenské junty, kterou u moci držela hlavně tato válka o ostrovy v Atlantiku.

Ačkoliv celý konflikt netrval déle než tři měsíce zapsal se mezi největší bojové operace ve dvacátém století. Vítězství ve válce znamenalo především pro Británii návrat ztracené hrdosti a také ujištění, že *zvláštní vztah* s USA stále funguje.

---

²¹ Thatcherová, M. *Roky na Downing Street*. Naše vojsko, Praha 1996, s. 125.

2.2 Geneze konfliktu

V období vrcholícího celosvětového procesu osvobozování kolonií zařadila v roce 1964 Organizace spojených národů (OSN) Falklandy na seznam území, jež měla být dekolonizována.²² Stejně tak bylo zahrnuto argentinské označení „Malvinas“ do oficiálního názvu ostrovů. Jak britská, tak argentinská strana byly vybídnuty, aby spor vyřešily diplomaticky.

V září 1965 vyzvala Argentina k zahájení jednání, na což Británie reagovala kladně, ale vymínila si, že jeho předmětem nebude suverenita ostrovů. Valné shromáždění OSN pak rezolucí z prosince téhož roku vyzvalo obě vlády, aby překročily jednání a našly co nejlepší mírovou cestu k vyřešení sporu. Ačkoliv tato rezoluce nebyla závazná, Británie v lednu 1966 souhlasila se zahájením rozhovorů na jejím základě.²³ Bilaterální jednání však trvala 16 let, aniž dospěla k nějakému výsledku. V rámci jednání se jako případné řešení zprvu jevil návrh z roku 1977 o možnosti zpětného pronájmu ostrovů Británii po formálním postoupení suverenity Argentině. Takový způsob urovnání sporu však narazil na odpor britských sdělovacích prostředků a falklandské lobby v parlamentu.²⁴ Ostrované si na britské vládě vymínilo účast na všech příštích jednáních o svém osudu. Na jejich nátlak byla otázka suverenity z těchto jednání vypuštěna, čímž se rozhovory zúžily jen na okrajové záležitosti.

Argentinci si záhy uvědomili, že Británie vede rozhovory pouze formálně a dohoda v otázce suverenity je tak nemožná. Na druhé straně Kabinet v čele s premiérkou Thatcherovou nevyvodil ze skutečnosti, že se jednání znovu dostala do slepé uličky, příslušné závěry a neposílil obranyschopnost Falkland, přestože na to obyvatelé ostrovů naléhali. Britská vláda tak nejenže obranu neposílila, ale dokonce v červnu 1981 zveřejnila svůj záměr ukončit definitivně britskou vojenskou přítomnost v jižním Atlantiku i Antarktidě a stáhnout k dubnu 1982 ze služby jedinou britskou válečnou loď operující v jižních vodách, polární výzkumnou loď HMS Endurance.²⁵

V prosinci roku 1981 se v Argentině změnila vláda a k moci se dostala tříčlenná vojenská junta v čele s generálem Leopoldem Galtierim²⁶. „Návrat Malvín“ byl

---

²² Hrbek, J. *Válka o Falklandy 1982*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1999, s. 12.

²³ A Brief History of the Falkland Islands. *Part 5 - The Argentine Claim*.
<http://www.falklands.info/history/history5.html>, dne 3.4.2008.

²⁴ Hrbek, J. *Válka...*, s. 13.

²⁵ Ibid.

²⁶ *Galtieri, L.* (1926-2003), argentinský generál, v čele země mezi léty 1981-1982.

propagandistickým heslem všech argentinských vlád a ani Galtieri se nehodlal odklonit od této politické linie.

Z britské neochoty jednat o otázce suverenity a současného úmyslu vyklidit vojensky oblast jižního Atlantiku vyvodili představitelé junty generála Galtieriho závěr, že je třeba vyvinout na britskou vládu větší tlak, který by vyrovnal tlak falklandské lobby. Argentinský režim si byl velmi dobře vědom toho, že se blíží magické výročí 150 let od počátku britské okupace ostrovů. Snaha Argentiny získat Malvíny zpět se tak rychle stala jedním z nejdůležitějších cílů vlády. Ve Velké Británii si výročí uvědomovala jen hrstka lidí především z řad odborníků – historiků; britská veřejnost se až do jara 1982 o nehostinné ostrovy kdesi v Atlantiku příliš nezajímala, což byl naprostý opak od veřejnosti argentinské, kde se o Malvíny zajímal téměř každý.²⁷

Situace se vyostřila v okamžiku, kdy se několik argentinských vojáků v přestrojení vylodilo v březnu 1982 na ostrově Jižní Georgie, který patřil pod britskou správu, a vyvěsilo tam argentinskou vlajku. Tento čin na ostrově vzdáleném asi 1000 kilometrů od Falkland byl ze strany Britů chápán jako akt agrese. Navíc zprávy z rozvědky varovaly o úmyslu Argentiny podniknout invazi i na Falklandy. Margaret Thatcherová následně požádala amerického prezidenta Reagana, aby se spojil s generálem Galtierim a přiměl ho ustoupit od zamýšlené invaze. Také ho měl upozornit, že je Británie připravena použít jakoukoliv sílu k obraně své kolonie. Ronaldu Reaganovi se nepodařilo argentinského prezidenta přesvědčit;²⁸ následně byly Spojené státy požádány oběma zneprátelenými stranami o pomoc při vyjednávání v případě, že vypukne válka. Pro Reaganovu administrativu se konflikt začínal stávat dilematem – na straně jedné šlo o tradičního spojence a blízkého přítele, na druhé o latinskoamerickou zemi, kterou USA žádaly o pomoc v boji proti komunismu na západní polokouli a kde pracovaly ve prospěch demokratických reforem.²⁹ Nakonec i přes odpor americké velvyslankyně v OSN Jeane Kirkpatrickové, která prosazovala přísnou neutralitu, daly Spojené státy argentinské juntě najevo, že jejich sympatie patří Velké Británii. Také daly ovšem veřejně na vědomí, že v konfliktu vojensky přímo nepodpoří ani jednu stranu.

---

²⁷ Hrbek, J. *Válka...*, s. 13.

²⁸ *Falklands: Reagan letter to Thatcher (Galtieri intends to use force)*. Apr 1, 1982, Margaret Thatcher Foundation-Archive.

<http://www.margaretthatcher.org/archive/displaydocument.asp?docid=109401>, dne 3.3.2008.

²⁹ Reagan, R. *Život jednoho Američana: Paměti prezidenta*. Prostor, Praha 1997, s. 318.

Taktéž na domácí půdě se zpočátku premiérka Thatcherová nenacházela v záviděníhodné situaci. Sněmovna byla rozhořena argentinskou invazí a okupací britského území, opozice navíc obvinila vládu, že útoku nedokázala účinně předcházet. Dalším úkolem premiérky bylo přesvědčit poslance, aby podpořili rozhodnutí vlády o důrazné odpovědi a v případě nutnosti schválili použití vojenských prostředků. Nakonec se Kabinetu podařilo získat téměř jednotnou podporu sněmovny, i když ne všichni byli o správnosti rozhodnutí zahájit invazi zcela přesvědčeni.

Britská vláda si byla od počátku vědoma toho, že klíčovým bodem v celé záležitosti bude právě postoj Spojených států. Británie požadovala, aby USA podnikly proti Argentině účinná ekonomická opatření, což ovšem Američané vzhledem ke svým vztahům s touto jihoamerickou zemí nebyli připraveni udělat. Spíše daly najevo, že oficiálně nabízejí pomoc jakožto zprostředkovatelé. Této úlohy se zhostil americký státní tajemník Alexander Haig³⁰, jehož snahy o dohodu vzešly do historie jako „kyvadlová diplomacie“. Ministr Haig se snažil zabránit vojenskému střetnutí, a tak po následující tři týdny neustále cestoval mezi Washingtonem, Londýnem a Buenos Aires, aby se pokusil zprostředkovat rozhovory, které by vedly k diplomatickému řešení. Mírové plány byly následující: obě strany se stáhnou z Falkland, na ostrovech bude ustanovena prozatímní vláda a o další budoucnosti ostrovů se bude dále vyjednávat.³¹ Záhy se ukázalo, že není v Haigově ani ničí jiné moci vytvořit návrh, se kterým by obě strany souhlasily. Dne 30. dubna vydal státní tajemník jménem USA oficiální prohlášení, v němž popsal americkou snahu o zprostředkování mírové dohody. Zdůraznil, že byla zmařena především nedostatkem vstřícnosti ze strany Argentiny. Na závěr Haig prohlásil, že Spojené státy nemohou tolerovat nezákonné použití síly k řešení sporů a vyhovějí proto opakovaným žádostem o materiální pomoc pro britské ozbrojené síly.³² Británie se tak pomalu, ale jistě začínala odklánět od diplomatické cesty a naopak se čím dál více soustředovala na řešení krize pomocí síly.

Kromě USA požádala britská vláda o podporu proti Argentině také členské země Evropského hospodářského společenství (EHS), Japonsko, Kanadu, Austrálii a Nový Zéland. Hlavní požadavky byly: zákaz prodeje zbraní, zákaz veškerého dovozu nebo jeho části, zastavení vývozního kreditu pro nové transakce a neposkytování

---

³⁰ Haig, A. (1924), americký politik, ministr zahraničních věcí v letech 1981-1982.

³¹ Smith, G. *Battle Atlas of the Falklands War 1982 - by Land, Sea and Air*.
<http://www.naval-history.net/F16diplomacy.htm>, dne 5.4.2008.

³² Hrbek, J. *Válka...*, s. 104.

půjček argentinskému režimu.³³ Ze všech zemí EHS se za Británii jednoznačně postavily Francie a Německo, naopak Itálie, Irsko či Španělsko projevily značně rezervovaný postoj. Embargo nakonec bylo zavedeno, i když u některých zemí jen s platností na dobu určitou. Také z Commonwealthu přišla převážně kladná odpověď, na druhou stranu Japonsko zaujalo obojaký postoj, což Britové nesli nelibě. Sovětský svaz se podle očekávání postavil na stranu Argentiny, a dokonce vojenskému režimu nabídl prodej levných zbraní, což však, zejména k radosti Spojených států, junta odmítla. Na druhé straně měla Argentina podporu od Venezuely, Bolívie či Kuby; obecně avšak měly mnohé země jihoamerického kontinentu spíše obavu z případného argentinského vítězství, protože takový úspěch mohl vojenský režim povzbudit a v budoucnu by mohl znamenat obrácení pozornosti junty na tyto latinskoamerické sousedy.

2.3 Válka a její důsledky

Na argentinskou invazi odpověděli Britové v polovině dubna ozbrojeným zásahem. Z války slov se tak najednou stala regulérní válka a obě strany přicházely o lodě i letadla a počty mrtvých se neustále zvyšovaly. Největší rozruch vzbudilo potopení argentinského křižníku *General Belgrano*, na jehož palubě zemřelo několik stovek lidí. Na Británii se díky tomu snesla vlny kritiky, zejména z řad EHS a své znepokojení dali najevo i francouzský prezident Mitterrand a německý kancléř Schmidt, kteří patřili mezi hlavní zastánce britského vojenského zásahu. Ačkoliv během války probíhala diplomatická vyjednávání, konflikt trval až do poloviny června, kdy se argentinské jednotky vzdaly. Samotné boje trvaly přes dva měsíce a celkem si vyžádaly téměř tisíc životů, z čehož 255 na britské straně.³⁴

Asi nikdo nečekal, zejména ne představitelé argentinského vojenského režimu, že bude Velká Británie bránit Falklandské ostrovy silou. Také generální tajemník OSN Javier Pérez de Cuéllar³⁵ a americký státní tajemník Haig byli poněkud zděšeni, když dali Britové najevo, že ani po úspěšném vylodění nehodlají vyjednávat a naopak že chtějí Argentinu porazit úplně. Washington tak vyvíjel na britskou vládu tlak, aby

---

³³ Thatcherová, M. *Roky...*, s. 137.

³⁴ A Brief History of the Falkland Islands. *Part 6 – The Build-Up to War*.
<http://www.falklands.info/history/history6.html>, dne 3.4.2008.

³⁵ Pérez de Cuéllar, J. (1920), peruánský politik, generální tajemník OSN v letech 1982 až 1991.

se vyhnula konečnému vojenskému pokoření Argentiny a na konci května USA navrhly Británii mírové urovnání sporu před tím, než dosáhne úplného vítězství. Takové jednoznačné vítězství s sebou totiž neslo nebezpečí téměř jistého pádu argentinské vlády a mnozí američtí odborníci se domnívali, že by to mohlo vyvolat vlnu násilí a chaosu, kterou by pak mohli využít levicově zaměřeni partyzáni.³⁶ Je zřejmé, že takový stav by Spojeným státům vůbec nevyhovoval, protože se současným argentinským režimem se dařilo na určité úrovni úspěšně spolupracovat a případný nástup radikálnější vlády by tuto situaci mohl snadno ohrozit. Premiérka Thatcherová však dala jasně najevo, že Británie musí zcela zvítězit a není ochotna udělat jakékoliv ústupky.

Prohraná válka znamenala pro Argentinu především změnu vlády – po protestech obyvatelstva byl generál Galtieri donucen podat demisi. V následných volbách v roce 1983 zvítězil Raúl Alfonsín³⁷, čímž se otevřela cesta k demokracii.

Pro Británii znamenalo vítězství zvýšení respektu na mezinárodní scéně a značný nárůst popularity pro Margaret Thatcherovou. Konzervativní strana ovládla parlamentní volby v roce 1983, ačkoliv ještě před válkou byly její preference mnohem nižší než u hlavního protivníka – Labour Party.

Falklandy zůstaly pod správou Velké Británie jako její zámořské území a člen Commonwealthu. K úplné normalizaci britsko – argentinských vztahů došlo až po roce 1990, aniž by se ovšem Argentina vzdala svých nároků.

2.4 Závěr

Vývoj sporu o Falklandské ostrovy mezi Spojeným královstvím a Argentinou překvapil svou intenzitou nejen oba hlavní aktéry, ale dokonce téměř celý svět. Ačkoliv se spory o nehostinné souostroví v jižním Atlantiku táhly desítky let, nikdo příliš nepředpokládal, že by vše na konci dvacátého století mohlo skončit regulérní válkou. Argentinský vojenský režim se mylně domníval, že Falklandy mají pro Británii marginální význam a už vůbec neočekával, že by Britové neváhali zasáhnout vojensky. Možná i samotnou Velkou Británii překvapila vlna nacionalismu, která zemi zachvátila poté, co Argentinci podnikli invazi nejdříve na ostrov Jižní Georgia a posléze přímo na Falklandy. Britská vláda se rozhodla bránit práva lidí žijících na ostrovech, kteří se

---

³⁶ Reagan, R. *Život...*, s. 321.

³⁷ *Alfonsín, R. (1927)*, argentinský politik, prezident země v letech 1983 až 1989.

považovali za britské občany. Navíc byl celý vojenský zásah veden v duchu teze, že ozbrojené agresí se vždy musí zabránit za každou cenu.

Spojené království svým rozhodným vystupováním zaskočilo téměř všechny; vždyť období od konce 40. let dvacátého století znamenalo pro Británii postupný ústup z někdejší slávy – její postavení a moc stále více upadala. Ještě v poměrně živé paměti bylo suezské ponížení z poloviny 50. let a neméně bolestný byl také rozpad impéria a proces dekolonizace.

Samotná válka trvala od dubna do června 1982 a pro Velkou Británii byla úspěšná, ačkoliv ztráty na životech nebyly malé. Značnou zásluhu na vítězství měly Spojené státy americké, které se však ocitly v poněkud problematickém postavení. Hlavním dilematem pro ně bylo to, jak se zachovat v situaci, kdy měly přátelské vztahy s oběma zneprátelenými stranami. Nešlo o to, zda podpořit Argentinu či Británii – USA měly jasno v tom, že pouze podpora Buenos Aires nepřipadá v úvahu; šlo spíše o to, zda-li se veřejně postavit na stranu Británie či zůstat neutrální. Reaganova administrativa se rozdělila na tábory, z nichž jeden bránil neutralitu a druhý podporu vládě premiérky Thatcherové. „Latinové“ argumentovali nedávným sblížením Argentiny a USA a její cennou podporou amerického úsilí o oslabení komunismu ve Střední Americe, jež bylo jedním z hlavních cílů Reaganovy vlády. Podle nich by veřejná podpora Británie vzbudila v celé Latinské Americe dojem, že se USA starají více o Evropu než o vlastní kontinent.³⁸ Početnější tábor „Evropanů“ zdůrazňoval důsledky, jež by mělo odmítnutí podpory spojenci z NATO, který se stal obětí agrese. Dále mimo jiné upozorňovali na zvláštní charakter vztahů obou zemí a také na to, že Británie již mnohokrát politicky i ideologicky podpořila Spojené státy.³⁹

Spojené státy se nejdříve rozhodly v konfliktu zachovat oficiálně neutralitu, která ovšem v praktické rovině znamenala úzkou spolupráci s Brity a to především v diplomatické oblasti. Nutno ovšem podotknout, že americká podpora zahrnovala také spolupráci v rovině vojenské či zpravodajské (zpravodajské služby obou zemí si po celou dobu konfliktu poskytovaly a vyměňovaly informace; dále Britové například využívali americkou vojenskou komunikační družici pro dorozumívání s vlastní flotilou směřující k Falklandům⁴⁰), což mělo ve výsledku nemalý podíl na celkovém britském vítězství.

---

³⁸ Hrbek, J. *Válka...*, s. 82-83.

³⁹ *Ibid.*, s. 83.

⁴⁰ Reagan, R. *Život...*, s. 320.

Reaganova administrativa vyvinula během války značné úsilí o diplomatické zprostředkování příměří mezi oběma zneprátelenými stranami. V Británii se však tato snaha nesečkala příliš s pochopením, protože britská vláda byla rozhodnuta dovést válku do úplného (vítězného) konce. USA se ovšem nepodařilo Spojené království přesvědčit a válka tak skončila britským dobytím ostrovů. Nutno nicméně dodat, že nakonec se Spojené státy přece jen rozhodly veřejně podpořit svého hlavního evropského spojence, i když si tím na do jisté míry zneprátelily mnoho států v rámci Jižní a Střední Ameriky.

Pro Velkou Británii byl celý konflikt zásadní v několika bodech. Předně se země vymanila z přetrvávající úzkosti a nejistoty, které měly kořeny jak v ekonomickém úpadku 70. let, tak ale i v jejím upadajícím mezinárodním postavení. Navíc vítězství značně posílilo premiérku Thatcherovou i celou konzervativní stranu. Vyhraná válka dále znamenala posílení britského vojenského sebevědomí, protože se jednalo o největší bojovou akci po roce 1945. A konečně celý konflikt potvrdil zvláštní spojení mezi Británií a Spojenými státy. Dá se říct, že tato americká pomoc hrála později svou roli i v dalších mezinárodních střetech, kdy si Britové dobře pamatovali, že také kvůli Falklandám by měli své americké partnery podpořit.

3. Grenada 1983

3.1 Úvod

Na podzim roku 1983 se pozornost světové veřejnosti upřela na malý ostrov Grenada nacházející se v Karibském moři asi 150 kilometrů severně od Venezuely. Tento, do té doby v podstatě zapadlý kout světa, se dostal do popředí zájmu mnoha médií zejména díky Spojeným státům americkým, které v celé kauze hrály od počátku hlavní roli.

Důvodem tohoto zájmu byla vojenská invaze na ostrov, kterou provedly Spojené státy víceméně pouze po vlastním rozhodnutí, které pak již dále nekonzultovaly s nikým dalším. Bylo to vlastně poprvé od konce války ve Vietnamu, kdy USA cíleně poslaly své vojáky do bojové akce. Tento vojenský úder však podnítil vlnu protestů a to i z řad amerických spojenců. Sřet zájmů nastal zejména s Velkou Británií, pod jejíž sféru vlivu bývalá kolonie Grenada v minulosti patřila; navíc byla země stále členem Commonwealthu. Reakce premiérky Margaret Thatcherové na invazi byla silně odmítavá a fakt, že Británie nebyla do poslední chvíle o akci informována a dozvěděla se o ní až po jejím zahájení, celou situaci ještě zhoršil.

Proti invazi se stavěly také země Latinské Ameriky, které v akci spatřovaly jakési nepřímé obrození *gunboat diplomacy* [politika ozbrojeného nátlaku, v minulosti často používaná Spojenými státy – pozn. aut.], která je dříve ohrožovala desítky let. Prezident Ronald Reagan musel kromě ataků z řad Kongresu čelit také výpadům i ze strany světové veřejnosti, která považovala útok za nepřiměřenou reakci proti tak malému a v jejích očích bezvýznamnému státu.

Operace *Urgent Fury*⁴¹, jak byla vojensky nazývána americká invaze, byla nakonec v podstatě malým vítězstvím prezidenta Ronalda Reagana a jeho ostře protikomunistické politiky. Důvodů pro likvidaci komunistického režimu na tomto východokaribském ostrově bylo více, nicméně nejdůležitějším ziskem bylo snížení vlivu Kuby a Sovětského svazu v oblasti Karibiku a Střední Ameriky. Celá dnes již takřka neznámá operace však rozhodně nebyla „*A Lovely Little War*“⁴², jak je občas nazývána.

---

⁴¹ *Urgent Fury* – Náhlá zuřivost.

⁴² *A Lovely Little War* – Malá roztomilá válka.

3.2 Pozadí invaze

Grenada byla před získáním nezávislosti v roce 1974 téměř dvě stě let britskou kolonií. V březnu 1979 se převratem dostal k moci marxista Maurice Bishop⁴³, který záhy nastolil „Lidovou revoluční vládu“ (People's Revolutionary Government, PRG). Bishopův převrat byl mezi lidmi vítán, neboť od moci odstavil premiéra Gaira⁴⁴, který již delší dobu čelil vzrůstajícím obviněním z korupce a autoritářství.

V této době se země také potýkala s ekonomickými problémy – Bishop a jeho levicoví stoupenci věřili, že za chudobu může britský a později americký imperialismus. Ministerský předseda Bishop se rychle obrátil na spřátelené země v čele s Kubou a záhy se stal chráněncem samotného Fidela Castra. Spojené státy znervózňovala i stavba nové letecké dráhy, na kterou byli přizváni také kubánští dělníci. Ačkoliv Bishop prohlašoval, že stavba je ryze komerční – zejména pro zvýšení turismu na ostrově, Spojené státy v tom viděly vojenské účely. Zdálo se, že takto stavbu chápou i samotní Kubánci, pro něž to mohl být výhodný způsob, jak zvládnout dopravu svých mnohatisícových armád například do Afriky a zpět na Kubu. Bylo by to pro ně výhodné i v případě, že by chtěli intervenovat v bližších oblastech, například při transportu zbraní levicovým guerillám v zemích Střední Ameriky.⁴⁵ Maurice Bishop patřil však spíše k umírněnějším radikálům, což se projevovalo i tak, že se snažil najít způsob, jak zemi pomoci z ekonomických nesnází například tím, že se pokusil podporovat turismus nebo částečně povolil soukromé podnikání. Tím ovšem poněkud znepokojoval ostatní marxisty ve vedení, kteří se obávali, že takovým postupem může Bishop zničit revoluci a současně oslabit jejich politický vliv.⁴⁶

Britská vláda nijak neschvalovala Bishopovo politické počínání, ale ani ho nepovažovala za víc než za hrozbu pro vlastní grenadský lid. Tento stav jistě umocňoval i fakt, že britské společnosti byly zapojeny do stavby oné nové letecké dráhy, a také že mezi Spojeným královstvím a karibským ostrovem panoval čilý obchodní ruch. V Británii převládal názor, že Grenada je v dané oblasti poměrně prosperující zemí, kterou by ostatní klidně mohli napodobovat. Bishop byl považován za vůdce, který našel schůdnou, i když socialistickou cestu, která vedla k prosperitě.

---

⁴³ *Bishop, Maurice* (1944-1983), grenadský politik a revolucionář.

⁴⁴ *Gairy, Eric* (1920-1997), grenadský politik, první ministerský předseda Grenady v letech 1974-79.

⁴⁵ Thatcherová, M. *Roky...*, s. 229.

⁴⁶ Sharp, P. *Thatcher's diplomacy...*, s. 116.

Pravdou ovšem je, že lidé v Británii věnovali Grenadě mlhavou pozornost až už před převratem nebo po něm.⁴⁷

Situace se změnila v roce 1981, kdy byl do čela USA zvolen Ronald Reagan. Nová administrativa sdílela nevoli k dění na grenadské domácí politické scéně. Navíc Spojené státy znepokojovalo prohlubování vztahů tohoto malého ostrova směrem ke Kubě a Sovětskému svazu, což vnímaly jako možnou hrozbu, která by mohla vést k nestabilitě v regionu.

Tak jako například Libyjci, Syřané či Alžírčané byli Kubánci na seznamu nepřátel USA a jejich přítomnost na stavbě letiště byla zvláště v této oblasti pro Američany krajně nepříjemná. Spojené státy se záhy rozhodly přistoupit k diplomatickému a hospodářskému tlaku ve snaze donutit grenadské představitele buď k obrácení kurzu nebo zapříčinit ekonomický kolaps země. V roce 1981 USA požádaly Evropské společenství, aby přerušilo pomoc při stavbě letiště. Později dokonce vyloučily Grenadu z regionálního programu ekonomické a technické pomoci známého pod názvem Caribbean Basin Initiative (CBI) a dále požádaly Mezinárodní měnový fond a evropské banky, aby neposkytovaly Grenadě úvěry.⁴⁸ Malý ostrov v Karibiku, jak tvrdili Američané, se postupně stal centrem sovětské podvratné činnosti a také základnou, odkud mohou být řízeny zakázané operace proti námořní přepravě v době případné války. Bylo patrné, že Spojené státy by rády celou situaci nějak radikálně vyřešily, ale zatím nenastala vhodná chvíle.

Situace na ostrově se záhy prudce vyostřila. Neshody ve vládnoucí straně o podobě reformy byly hlavním důvodem puče z 13. října 1983, kdy byl ministerský předseda Maurice Bishop, který zastával umírněné stanovisko, svržen a uvězněn. Na jeho místo nastoupil dosavadní vicepremiér Bernard Coard⁴⁹, který byl podporován armádou a Sovětským svazem a který ve své politice zastával tvrdší komunistickou linii než jeho předchůdce. Nesouhlas obyvatelstva s převratem vyvolal na ostrově občanské nepokoje, kvůli nimž bylo vyhlášeno stanné právo. Necelý týden po puči byl Maurice Bishop spolu s pěti blízkými spolupracovníky popraven během

---

⁴⁷ Sharp, P. *Thatcher's diplomacy...*, s. 117.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ Coard, Bernard (1944), grenadský politik, ministerský předseda 1983, sesazen po popravě Maurice Bishopa.

tzv. „*the Fort Rupert Massacre*“, při němž bylo grenadskými ozbrojenými složkami postříleno dalších více než sto demonstrujících civilistů.⁵⁰

3.3 Operace *Urgent Fury* a její následky

Spojené státy již několik dní bedlivě sledovaly události na Grenadě. Krvavý převrat a nová radikální levicová vláda vystrašily okolní karibské státy. Vedoucí představitelé Jamajky, Barbadosu, Svatého Vincenta, Svaté Lucie, Dominiky a Antiguy vzkazovali USA již za Bishopa, že je znepokojuje Kubou financovaná vojenská stavba, která daleko převyšuje potřeby Grenady. Nyní si stěžovali, že nastoupivší radikálové spustili na ostrově lavinu vražedného teroru proti svým protivníkům. Podle jejich názoru, pokud tomu nebude učiněna přítrž, je jen otázkou času, kdy se Castro a marxisté z Grenady zaměří i na jejich státy.⁵¹ Jelikož jim k vojenskému zákroku chyběly prostředky – jak vojenské, tak finanční – obrátily se tyto země prostřednictvím Organizace východokaribských států (OECS)⁵² na USA, aby podpořily jejich snahu o odstranění radikálů.

Spojené státy řešily ještě jeden problém, kterým byla přítomnost asi osmi set amerických studentů navštěvujících na ostrově St. George's University School of Medicine, kteří se podle americké administrativy mohli snadno stát rukojmími; v nejhrošším případě by se tak mohl opakovat Teherán 1980.⁵³ Nutno dodat, že existovalo nemálo hlasů, že právě tito studenti se stali pouhou záminkou k provedení celé operace. Americké vedení se dohodlo na tom, že celá akce bude přísně tajná, aby se snížilo riziko vyzrazení. Důvodem utajení byl podle prezidenta Reagana fakt, že Castro mohl poslat na ostrov dodatečné posily a že by se USA mohly dostat s Kubou do přímého konfliktu. Navíc, jak Reagan přiznává ve svých pamětech: „Šlo totiž o to, co jsem nazýval „vietnamským syndromem“, totiž o odpor řady poslanců Kongresu vůči použití našich vojenských jednotek v zahraničí, ať již by byl důvod jakýkoliv, jen kvůli tomu, co jsme kdysi zažili ve Vietnamu.“⁵⁴ Zásadním problémem byla ovšem

---

⁵⁰ Wolf, J. *The Invasion of Grenada*.

<http://www.pbs.org/wgbh/amex/reagan/peopleevents/pande07.html>, dne 2.3.2008.

⁵¹ Reagan, R. *Život...*, s. 409.

⁵² Organisation of Eastern Caribbean States (OECS).

⁵³ Magnuson, E. *Getting Back to Normal*.

<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,926318-1,00.html>, dne 22.2.2008.

⁵⁴ Reagan, R. *Život...*, s. 410.

skutečnost, že USA o invazi neinformovaly ani Brity, což následně vedlo ke konfliktu mezi oběma zeměmi.

Premiérka Thatcherová byla od počátku silně proti celé operaci. Británie zastávala názor, že USA celou hrozbu ze strany marxistické Grenady spíše zveličují. Britská výzvědná služba soudila, že Sověti nemají o ostrov zájem.⁵⁵ Na druhou stranu si ale byli Britové vědomi toho, že o Grenadu má vážný zájem Kuba. Po převratu byla i Velká Británie požádána Jamajkou a Barbadosem, aby se zúčastnila vojenské intervence proti Grenadě. Reakce však byla odmítavá, protože se Britové domnívali, že by tak mimo jiné byly vážně ohroženy cizí komunity žijící na ostrově.⁵⁶ Ačkoliv bylo britské vládě slíbeno, že s nimi budou americké kroky konzultovány, situace se záhy změnila. Vliv na tom měl bezesporu sebevražedný útok v libanonském Bejrútu, který se odehrál takřka ve stejnou dobu jako byla plánována invaze na ostrov. Sebevražedný atentáčník najel s nákladním vozem plným výbušnin do americké základny a zabil 241 příslušníků námořní pěchoty.⁵⁷

Rozhořčení nad bejrútským masakrem jistě přispělo k rozhodnutí americké administrativy invazi na Grenadu zahájit. Ještě předtím se sice prezident Reagan informoval u Margaret Thatcherové na její názor, premiérčina ostře záporná odpověď však na věci už nic nezměnila. Britská vláda se o zahájení akce dozvěděla až po jejím vypuknutí, což na domácí scéně ještě urychlilo politickou krizi, která se týkala americké politiky ministerské předsedkyně. Sama Margaret Thatcherová k tomu ve svých pamětech píše: „V tu dobu mne to, co se stalo, skutečně zdrtilo. Britská vláda vypadala přinejmenším neschopně, přinejhorším nepoctivě. Zrovna předchozí odpoledne prohlásil Geoffrey [Howe, ministr zahraničních věcí UK - pozn. aut.] v Dolní Sněmovně, že neví nic o úmyslech Spojených států provést intervenci na Grenadu. Nyní jsme měli oba povinnost vysvětlit parlamentu, jak se mohlo stát, že byl člen Společenství napaden naším blízkým spojencem. Ještě horším úkolem bylo, jak bez ohledu na naše osobní pocity obhájit reputaci Spojených států proti širokému odsouzení.“⁵⁸

Samotná operace proběhla bez větších problémů, ačkoliv ztráty na životech se dotkly obou zúčastněných stran. Během několika dní po invazi se ukázalo, že se na

---

⁵⁵ Thatcherová, M. *Roky...*, s. 228.

⁵⁶ *Ibid.*

⁵⁷ Wolf, J. *The Invasion...*

<http://www.pbs.org/wgbh/amex/reagan/peopleevents/pande07.html>, dne 2.3.2008.

⁵⁸ Thatcherová, M. *Roky...*, s. 230.

ostrově nacházel sklad plný munice, který spravovali kubánští „dělníci“; navíc byly na kubánském velvyslanectví nalezeny další zbraně a dokumenty svědčící o napojení grenadských marxistů na Havanu a Moskvu.

Krátce po americkém vítězství oznámil grenadský generální guvernér Paul Scoon⁵⁹ obnovení ústavy a jmenoval novou vládu. Ačkoliv vojenské jednotky USA zůstaly na ostrově jen do konce roku 1983, další části, jako například armádní policie či zpravodajská jednotka, setrvaly na ostrově podstatně déle. Z tohoto pohledu se jednalo o politický i vojenský úspěch celé akce – režim na ostrově byl poražen a jeden z hlavních předkládaných důvodů Američanů k invazi, totiž záchrana vlastních studentů taktéž proběhla se zdárným koncem.

Ve světě se invaze všeobecně setkala s negativním přijetím, zvláště pro Sovětský svaz to byla vhodná záminka, jak se do Spojených států tvrdě opřít. Na domácí půdě ovšem americká administrativa slavila úspěch – Reagan invazi bohatě mediálně zúročil pro svoji nadcházející prezidentskou kampaň. Totéž se zdaleka nedalo říct o pozici premiérky Thatcherové, která doma v Británii musela čelit velkému tlaku nejen ze strany parlamentu.

3.4 Závěr

Invazi na karibský ostrov Grenada z října 1983 lze považovat za jeden z příkladů, kdy se výrazně střetly názory Spojených států a Velké Británie při řešení krizové situace. Na jedné straně se prezentace celé akce, jako odstranění „zlotřilých“ pučistů, kteří zavraždili ministerského předsedu a polovinu jeho kabinetu, jevila jako dobře obhajitelná v očích nejen americké veřejnosti, ale i samotných obyvatel ostrova, kterým se tak mělo začít blýskat na lepší časy. Navíc fakt, že se podařilo úspěšně dopravit do bezpečí americké studenty, kteří se mohli snadno stát rukojmími, jen přispěl k osobnímu kreditu prezidenta Reagana.

Celá akce však měla také spoustu odpůrců, navíc i z amerických řad. Jeden ze sporných bodů byl ten, zda-li bylo opravdu nutné užití takové síly proti malému, a pro nemálo lidí, vcelku bezvýznamnému ostrovu kdesi v Karibiku. Svou roli v posuzování této otázky bezesporu hraje libanonský masakr, který se udál prakticky ve stejnou dobu jako celá grenadská operace. Zde se názory dělí na dva tábory: jedni mají zato, že je téměř stoprocentní, že onen bejrútský sebevražedný atentát, při kterém přišlo o život

---

⁵⁹ Scoon, P. (1935), grenadský politik, generální guvernér Grenady v letech 1978-1992.

více jak dvě stě amerických vojáků, byl hlavním důvodem urychlení celé akce. Zaslíbenost a touha po pomstě se tak promítla do situace takřka na druhém konci světa.⁶⁰ Druhý názorový proud tvrdí, že události v Libanonu nemají s Grenadou nic společného – naopak mohly zapříčinit, že prezident Reagan s operací vyčká, protože riziko prolítí další krve amerických vojáků by v dané chvíli nebylo zrovna taktické už jen vzhledem ke stavu veřejného mínění.⁶¹ Také se objevily dohady, že grenadská invaze měla hlavně odlákat pozornost od situace na Blízkém východě.⁶² Ať tak či tak jisté je, že si Spojené státy invazí velmi pozvedly sebevědomí díky poměrně snadnému vítězství.

Zásadní problém nastal ve vztahu k Velké Británii, které se celá operace bezprostředně dotýkala tím, že Grenada byla její bývalou kolonií a dosud člen Commonwealthu. Britové měli navíc na ostrově své vlastní zájmy, zejména v participaci britských firem při stavbě nové letištní dráhy. Konflikt mezi americkou a britskou vládou vznikl zejména v momentě, kdy byl člen Britského společenství napaden bez souhlasu ministerské předsedkyně Thatcherové, která důsledně od začátku vystupovala proti invazi. Ačkoliv byla americká administrativa s britskou vládou v kontaktu, rozhodnutí o akci již bylo naprosto jednostranné. Zcela jasně se tak ukázalo, že ono *zvláštní přátelství* má své hranice. Jinými slovy, partnerství bylo odhaleno a veřejně předefinováno jako spíše nutné „následování“ silnějšího. Margaret Thatcherová se díky tomu na domácí scéně dostala značně do úzkých, navíc v Evropě musela zachraňovat pověst USA proti narůstajícímu antiamerikanismu. Panovaly zde obavy z dopadu americké intervence na veřejné mínění v evropských zemích v souvislosti s rozmístováním raket s plochou dráhou a Pershingů jak do Velké Británie, tak do SRN, které bylo plánováno na konec roku 1983.⁶³ Samotná Británie pak musela čelit tlaku na schůzce šéfů vlád Commonwealthu konané v listopadu téhož roku v indickém Novém Dillí, kde byla Grenada stále nejkontroverznějším diskusním tématem. Premiérka Thatcherová zde hovořila hlavně o nutnosti dívat se dopředu a ne posuzovat minulost a také o nutnosti pomoci Grenadě

---

⁶⁰ Magnuson, E. *D-Day in Grenada*.

<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,949850-1,00.html>, dne 24.2.2008.

⁶¹ Wolf, J. *The Invasion...*

<http://www.pbs.org/wgbh/amex/reagan/peopleevents/pande07.html>, dne 2.3.2008.

⁶² Sharp, P. *Thatcher's diplomacy...*, s. 117

⁶³ Thatcherová, M. *Roky...*, s. 232.

v dalším (demokratickém) rozvoji.⁶⁴ Problémem se stala její veřejná kritika americké akce a odmítnutí se na ní podílet, která vyvolala negativní reakce ze strany některých karibských zemí.⁶⁵ Nejen z těchto výroků je patrné, že Britové rychle poznali, kde je v kritických momentech jejich pozice. Dá se říct, že rychle pochopili, že se nelze až tak ohlížet na to, co se stalo, ale naopak je nutné promptně se zapojit do aktuálního dění, nechtějí-li přijít o své místo prvního spojence Spojených států. Diplomatická roztržka byla nakonec urovnána – britské přátelské vztahy k USA nesměly být v žádném případě ohroženy.

---

⁶⁴ Thatcher, M. *Commonwealth Heads of Government – public statement*. Dec 1, 1983.
<http://www.margaretthatcher.org/speeches/displaydocuments.asp?docid=105485>, dne 28.2.2008.

⁶⁵ Thatcherová, M. *Roky...*, s. 230.

4. Libye 1986

4.1 Úvod

Rok 1986 vystavil britsko-americké vztahy další důležité zkoušce. Hlavním důvodem byl americký letecký útok na Libyi, který se uskutečnil v polovině dubna tohoto roku. Libyjský režim v čele s plukovníkem Muammarem Kaddáfim byl od 70. let minulého století znám svou silnou podporou řadě teroristických organizací. Navíc se libyjská vojska přímo angažovala například v občanské válce v Čadu a v několika dalších konfliktech. Výsledkem těchto aktivit byly prudce se zhoršující vztahy se Západem, zejména se Spojenými státy americkými za administrativy prezidenta Ronalda Reagana.

Již několik let před útokem, konkrétně v roce 1982, uvalily Spojené státy na Libyi omezené hospodářské sankce. Poté, co byly na sklonku roku 1985 spáchány teroristické útoky na letištích v Římě a ve Vídni, za nimiž stála palestinská skupina napojená na Libyi, obvinily opět USA severoafrický stát z podpory mezinárodního terorismu. V lednu následujícího roku pak uvalily na Libyi další hospodářské sankce. Spojené státy očekávaly, že se podobně zachovají i další evropské země včetně Velké Británie. Vláda premiérky Thatcherové však neměla v úmyslu hospodářské sankce uvalit, ačkoliv jiná „protilibyjská“ opatření týkající se například zbraní, úvěrů či přistěhovalectví již byla v Británii zavedena. Spojené státy nebyly touto situací nikterak nadšeny; nepřispělo k tomu ani chování dalších evropských zemí v čele se Spolkovou republikou Německo a Francií, které taktéž na americkou výzvu příliš nereagovaly.

Když byly v březnu roku 1986 při amerických námořních manévrech u břehů Libye potopeny dvě libyjské válečné lodě, které ohrožovaly americká plavidla, napětí mezi oběma státy se začalo stupňovat. Přísloušnou poslední kapkou pak byl dubnový výbuch bomby na diskotéce v Západním Berlíně, kam s oblibou chodili američtí vojáci, za kterým opět stál libyjský režim.

Spojené státy pak v polovině dubna 1986 podnikly rozsáhlý útok na strategické cíle v Tripolisu a Bengházi – jednalo se zejména o vojenské základny a letiště. Z evropských spojenců se do akce zapojila pouze Velká Británie, jejíž ministerská předsedkyně veřejně deklarovala USA podporu a přislíbila poskytnout britské letecké základny. Další vývoj ukázal, že útok ve své podstatě vedl k oslabení libyjské podpory

mezinárodnímu terorismu a byl i příčinou omezení aktivit Libye v jiných zemích – například během občanské války v Čadu.⁶⁶

4.2 Pozadí operace

V roce 1951 podporovaly Spojené státy americké rezoluci Organizace spojených národů (OSN), která poskytovala Libyi nezávislost. Následně si obě země vzájemně otevřely své zastupitelské úřady v Tripolisu i Washingtonu, které byly záhy povýšeny na velvyslanectví. V září roku 1969 provedla skupina důstojníků puč, kterým byl svržen libyjský král Idrís⁶⁷ a ustavila republiku, v jejím čele stanul plukovník Muammar Kaddáfí.⁶⁸ Pod jeho vedením se z Libye stal radikální stát islámského socialismu, který se oficiálně řídil bizarními doktrínami, obsaženými v „Zelené knize“ jeho myšlenek.⁶⁹ Kaddáfího vedení přerušilo spolupráci s Velkou Británií i Spojenými státy a jejich vojenské základny na libyjském území byly uzavřeny. V roce 1973 byl znárodněn ropný průmysl a zisky z prodeje ropy použity k výstavbě armády a také k podpoře mezinárodního terorismu namířeného proti vyspělým západním zemím.⁷⁰ Zvýšení napětí mezi Libyí a USA znamenal také rok 1979, kdy davy v Tripolisu zaútočily a následně vypálily sídlo amerického velvyslanectví. Po tomto útoku vláda USA veřejně prohlásila Libyi „za stát, který sponzoruje mezinárodní terorismus“. O dva roky později následovalo vyhoštění libyjských diplomatů ze Spojených států.

V témže roce, konkrétně v srpnu 1981, se odehrál první incident v zálivu Velká Syrta asi sto kilometrů od libyjského pobřeží. Libyjská letadla zde zaútočila na dvě americké stíhačky, které se účastnily námořního cvičení. Protože k napadení došlo v mezinárodních vodách, podnikly USA odvetný útok a sestřelily dva libyjské letouny.

---

⁶⁶ *Občanská válka v Čadu* - vnitropolitický boj o moc, který trval s přestávkami od roku 1966 do roku 1985. Válka vedla k několika vojenským zásahům Francie (Čad byl bývalou francouzskou kolonií); jednu z bojujících čadských stran (FROLINAT - Národně osvobozenecská fronta Čadu) podporovala Libye, která jako kompenzaci za pomoc obsadila severní část Čadu v roce 1981. Boje skončily až po rozsáhlé intervenci Francie v letech 1983 a 1986. Libye nakonec uznala nového čadského prezidenta v roce 1988. Pečenka, M., Luňák, P. *Encyklopedie moderních historie*. Libri, Praha 2002, s. 83.

⁶⁷ *Al-Sanúsí, M. I.* (1890-1983), král Libye vládnoucí mezi léty 1951 až 1969, kdy byl pučem odstaven od moci.

⁶⁸ *Al-Kaddáfí, M.* (1942), libyjský politik, v čele státu od puče z roku 1969.

⁶⁹ Thatcherová, M. *Umění vládnout*. Prostor, Praha 2003, s. 211.

⁷⁰ Pečenka, M., Luňák, P. *Encyklopedie...*, s. 276.

Svým způsobem to měla být ze strany Spojených států ukázka, že se změnou vlády se mění i postoj ke Kaddáfího aktivitám.

Ukázkou změny přístupu k libyjskému režimu byly i hospodářské sankce, které Spojené státy zavedly v roce 1982. Tato opatření se týkala zákazu dovozu libyjské surové ropy do USA a rozšíření kontrol na americké zboží, které bylo určeno pro vývoz do Libye. Povolení byla vyžadována na veškeré transakce s výjimkou u několika kategorií, do níž spadaly například potraviny a léky.

Spojené státy do značné míry zneklidňovaly i libyjské akce v okolních afrických státech, ať už šlo o angažování v Čadu, Súdánu nebo Egyptu. Prezident Egypta Anvar Sadat⁷¹ byl při jednání s Ronaldem Reaganem velmi zneklidněn domácí situací, protože jeho vládu ohrožovali radikálové, kteří ji chtěli svrhnout a vytvořit z Egypta stát založený na islámském fundamentalismu. Jelikož se kromě Íránu na protiegyptských akcích podílela i Libye, byl to další důvod pro zvýšení amerického nepřátelství. Svou roli hrál jistě i fakt, že to byl Sovětský svaz, kdo Libyi dodával velké množství zbraní, čímž nepochybně vstupoval do hry i aspekt americko – sovětského soupeření v Africe a na Blízkém východě.

Velká Británie zavedla mnohem tvrdší přístup k Libyi od vraždy policistky Yvonne Fletcherové v roce 1984. Ta tehdy dohlížela na pořádek při demonstraci svolané libyjskými disidenty proti režimu plukovníka Kaddáfího. Akce se konala v Londýně před budovou libyjského velvyslanectví. Při střelbě na protestující bylo několik lidí zraněno a Fletcherová zasažena smrtelně. Británie následně zavřela libyjskou ambasádu a její pracovníky vyhostila ze země. Kaddáfí reagoval obležením britského velvyslanectví v Tripolisu, jehož pracovníci byli nakonec propuštěni. Britská vláda následně oficiálně přerušila s Libyí diplomatické styky.⁷²

Díky podpoře terorismu začaly být vztahy zejména mezi Libyí a USA stále více napjaté. Nová libyjská ideologie se ukázala být přímou cestou k extremismu, násilí a terorismu. Libye stála v čele arabských zemí, které odmítly pokusy egyptského prezidenta Sadata o usmíření s Izraelem. Dále podporovala řadu palestinských teroristických skupin a byla štedrým dodavatelem zbraní, výbušnin a peněz Irské republikánské armádě (IRA), čímž byla velmi znepokojena britská vláda.

---

⁷¹ Sadat, A. (1918-1981), egyptský politik, prezidentem Egypta od roku 1970 až do jeho zavraždění v roce 1981.

⁷² BBC on this day - 1984: Libyan embassy shots kill policewoman.

http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/april/17/newsid_2488000/2488369.stm, dne 18.3.2008.

4.3 Příprava útoku a jeho následky

Počátkem roku 1986 došlo k dalšímu incidentu mezi USA a Libyí. V březnu americká šestá flotila podnikla opět námořní manévry v zálivu Velká Syrta. Cvičení probíhalo ve vodách, které Kaddáfí považoval za součást Libye, ačkoliv se jednalo o mezinárodní pásmo. Američané si toho byli vědomi a očekávali plukovníkovu reakci. Ta přišla dva dny po zahájení manévru, kdy libyjské jednotky vypálily proti americkým letadlům rakety země – vzduch (a minuly je) a několik lodí se řízenými střelami na palubě se pohybovalo v těsné blízkosti americké flotily.⁷³ USA na to reagovaly úderem na libyjské raketové základny a potopením libyjské hlídkové lodi. Když pak začátkem dubna v časných ranních hodinách vybuchla bomba na diskotéce *La Belle* v Západním Berlíně, která byla hojně navštěvována právě americkými vojáky, situace se začala velmi přiosťřovat. Výbuch usmrtil dva lidi a přes dvě stě dalších bylo zraněno. V krátké době vyšlo najevo, že za útokem stojí právě Libye.

Ted' už bylo více méně jasné, že Spojené státy budou usilovat o odvetu. Ovšem americké rozhořčení a přesvědčení o útoku nesdíleli zdaleka všichni. V podstatě v celé Evropě převládal názor, že letecký útok je přehnanou reakcí. Pravdou je, že americké jednostranné rozhodnutí o akci i absence jakýchkoliv větších konzultací s evropskými státy jistě přispěla velkou mírou ke všem rozepřím. Důvod ke shovívavosti Evropané příliš neměli, protože arabský terorismus ohrožoval především evropské metropole.⁷⁴ Hlavně SRN a Francie se k radikálnímu řešení situace stavěly velmi negativně. Francie vyjádřila výhrady proti jakékoliv konfrontaci s plukovníkem Kaddáfím; namítala, že jakákoliv americká vojenská akce bude mít za důsledek arabskou podporu Libyí.⁷⁵ Navíc, stejně jako Španělsko a Itálie, odmítla poskytnout svůj vzdušný prostor pro přelety amerických letadel. Západoněmecká vláda byla oficiálně proti útoku, nicméně prohlášeních kancléře Helmuta Kohla, která následovala po ukončení americké operace, v konečném důsledku vyznívala spíše pozitivně.⁷⁶

V tomto okamžiku to byla právě Velká Británie, která se postavila jako jediná na stranu USA, ačkoliv nutno dodat, že nikoliv bez výhrad. Po incidentu v zálivu Velká Syrta v březnu 1986 prosadila premiérka Thatcherová na jednání vlády podporu administrativě prezidenta Reagana, když prohlásila, že USA mají právo udržet svobodu

---

⁷³ Reagan, R. *Život...*, s. 472.

⁷⁴ Luňák, P. *Západ. Spojené státy...*, s. 301.

⁷⁵ Thatcherová, M. *Roky...*, s. 302.

⁷⁶ Bearman, J. *Qudhafi's Libya*. Zed Books Ltd., London and New Jersey 1986, s. 296.

pohybu v mezinárodních vodách a vzdušném prostoru a právo na sebeobranu podle Charty OSN.⁷⁷ Později po bombovém výbuchu v Západním Berlíně, kdy už bylo zřejmé, že USA plánují ozbrojenou akci, požádala americká vláda Kabinet o podporu leteckého útoku a o podporu leteckých sil umístěných v Británii. Margaret Thatcherová byla v jádru pro podporu USA, zároveň si však byla dobře vědoma následků, jestliže dá svolení k použití amerických základen v Británii k útoku na Libyi. Británie požadovala více informací o cílech útoku, neboť se premiérka obávala také reakce veřejnosti a šlo o to, zda-li bude akce dostatečně obhajitelná. Obavy britské vlády se týkaly i bezpečnosti britských rukojmích v Libanonu.⁷⁸

Ve Washingtonu začalo vybírání vhodných cílů útoku. Prioritou měl být hlavní Kaddáfího stan a jeho nejbližší bezpečnostní síly. Nakonec bylo vybráno pět konkrétních cílů: plukovníkovo vojenské velitelství a kasárny v Tripolisu a Bengházi, libyjská zpravodajská agentura a dvě letiště⁷⁹. Důraz byl kladen na to, aby při útoku bylo co nejméně ohroženo civilní obyvatelstvo (na tom trvala i Velká Británie). Ačkoliv prezident Reagan ve svých pamětech výslovně popírá, že smyslem útoku bylo zabít Kaddáfího⁸⁰, bylo více než evidentní, že by se Američané vůbec nezlobili, kdyby byl plukovník zasažen, a to nejlépe smrtelně.

Operace *El Dorado Canyon* vypukla večer 15. dubna 1986, útok trval asi čtyřicet minut a z vojenského hlediska byl úspěšný. Letadla, jejichž valná většina startovala z britských vojenských základen, musela díky uzavření vzdušného prostoru několika evropských zemí uletět navíc skoro dva tisíce kilometrů. Objevily se však ztráty na civilním obyvatelstvu, což později ovlivnilo mediální obraz celé akce. Na americké straně došlo k sestřelení a úmrtí dvou letců. Muammar Kaddáfí útok přežil, ačkoliv někteří členové jeho rodiny byli zraněni a tři jeho potomci dokonce zemřeli.

Reakce Libye na sebe nenechala dlouho čekat. Nejdříve vypálila dvě střely na stanoviště americké pobřežní hlídky na březích italského ostrova Lampedusa⁸¹, které jen těsně minuly cíl. Následně byli v Bejrútu zavražděni dva britští a jeden americký

---

⁷⁷ Thatcherová, M. *Roky...*, s. 302.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ *Operation El Dorado Canyon*.

http://www.globalsecurity.org/military/ops/el_dorado_canyon.htm, dne 20.3.2008.

⁸⁰ Reagan, R. *Život...*, s. 474.

⁸¹ Ostrov ve Středozemním moři, který se nachází asi 200 km jižně od Sicílie.

rukojmí, které zde zadržovali palestínští radikálové. Navíc byl unesen britský novinář a v Jeruzalémě zavražděn americký turista.⁸²

Americký útok částečně oslabil teroristické aktivity Libye – plukovník Kaddáfí se však do ústraní rozhodně nestáhl, i když se tak alespoň na přelomu let 1986/1987 mohlo zdát. Později vyšlo najevo, že i v této době významně zásoboval zbraněmi různé teroristické skupiny, například již výše zmíněnou IRA⁸³. Navíc se také ukázalo, že libyjská vláda stála i za únosem letadla americké společnosti *Pan Am* v Pákistánu (září 1986) a za pumovými útokem na letadlo *Pan Am* nad skotským městečkem Lockerbie v prosinci 1988, který byl přímou libyjskou odplatou na bombardování jejího území před dvěma lety.

4.4 Závěr

Bombardování Libye v dubnu 1986 bylo prvním vojenským zásahem Spojených států od intervence na karibský ostrov Grenada v roce 1983. Letecký útok představoval vyvrcholení nepřátelství mezi administrativou Ronalda Reagana a libyjským vůdcem Muammarem Kaddáfím, které mělo své kořeny de facto od plukovníkova převzetí moci v roce 1969. Celá operace byla z vojenského hlediska úspěšná, ačkoliv došlo i na oběti z řad civilistů. I když americký nálet na Libyi určitým způsobem přibrzdil státní terorismus provozovaný z Tripolisu, stále zde a i v dalších oblastech Blízkého východu sílilo hnutí radikálních islámských fundamentalistů, kteří rozhodně nepřestávali představovat hrozbu. Kromě toho libyjský režim se teroristických akcí nevzdal úplně, o čemž svědčí například útoky na letadla v letech 1986 a 1988.

Útok na Libyi odsoudilo mnoho zemí – proti se například postavily všechny arabské státy, Francie (která se ovšem dostala do trochu paradoxní situace, kdy americkou akci schvalovala víc jak polovina Francouzů) či Sovětský svaz. Reakce Sovětského svazu na bombardování byla také poněkud ambivalentní, protože ačkoliv SSSR zdánlivě vystupoval jako zastánce Libye, v době útoku výslovně prohlásil, že Kaddáfímu nebude poskytovat žádné zbraně ani jinou pomoc. Samozřejmě ale nemohl opominout využít tento „propagandistický dárek“, takže veřejně odsoudil

---

⁸² BBC on this day - 1986: *British journalist McCarthy kidnapped.*

http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/april/17/newsid_4693000/4693188.stm, dne 20.3.2008.

⁸³ *Irská republikánská armáda (IRA)* – militantní organizace známá svými teroristickými útoky působící v Severním Irsku.

nálet jako barbarský čin Spojených států. Naopak podpory se USA dostalo od Austrálie, Izraele a samozřejmě od Spojeného království.

Zatímco pro prezidenta Reagana znamenala celá operace spíše úspěch, ačkoliv i on musel čelit kritice a to především ze zahraničí, britská ministerská předsedkyně musela doma (ale i v zahraničí) snášet ostrou kritiku. Margaret Thatcherová zaplatila na domácí půdě za podporu USA poměrně vysokou cenu – reakce veřejnosti v Británii byla mnohem horší než předpokládala. Výpady proti ní přicházely ze všech stran, z řad konzervativců i opozice. Byla obviňována z podlézavosti Americe; kdekdo nemohl unést poskytnutí britských základů. Všeobecně se tvrdilo, že Británie je mnohem více zranitelná v případné libyjské odvetné akci než Spojené státy. K napětí přispěl i fakt, že tři britští rukojmí zadržovaní v Libanonu byli vzápětí po útoku zavražděni.⁸⁴

Přesto všechno to byla pouze Velká Británie, která se jako jediná přímo postavila za Spojené státy. I když zpočátku nebyla premiérka zcela přesvědčená o nutnosti akce, nakonec přece jen souhlasila. Svou roli v tom jistě sehrálo několik faktorů. Předně to byla snaha nenarušit přátelské vztahy s USA. To se povedlo a Británie v tomto směru „nepřišla zkrátka“. Zaprvé dala americká administrativa najevo, že v jednáních o kontrole zbrojení bude mít britský hlas výsadní postavení. Zadruhé smlouvu o vydávání členů (teroristů) IRA z Ameriky, která byla pro britskou vládu enormně důležitá, schválil americký Senát už tři měsíce po ukončení útoku.⁸⁵ Dalším z důvodů britského angažování bylo i to, že v rámci *zvláštního vztahu* se „nesmělo“ zapomínat i na pomoc z minula, takže premiérka Thatcherová neváhala jako odůvodnění použít i Falklandy, kdy sama prohlásila: “Spojené státy nám pomohly před čtyřmi lety v Jižním Atlantiku, když jsme potřebovali. Musíme stát při Američanech stejně tak jako oni stáli při nás ve falklandské válce.”⁸⁶

V případě útoku na Libyi můžeme v zásadě hovořit o naplnění podstaty zvláštního vztahu, protože to byla právě Velká Británie, kdo USA podpořil, když se ostatní evropští „spojenci“ obrátili zády. Amerika svůj plán opět s nikým nekonzultovala, ale když přišla žádost o pomoc, Britové rychle pochopili, jak se mají zachovat. Nebylo to sice úplně jednoduché rozhodování, ale Británie si dobře uvědomovala, že jí podpora a pomoc Spojeným státům může nejen z hlediska budoucnosti přinést pouze užitek, což se pak také stalo.

---

⁸⁴ Sharp, P. *Thatcher's diplomacy...*, s. 111.

⁸⁵ Ibid..

⁸⁶ Thatcher, M. *US Bombing of Libya*. House of Commons Speech – public statement. April 6, 1986. <http://www.margaretthatcher.org/speeches/displaydocument.asp?.docid=106363>, dne 28.3.2008.

Závěr

V úvodní části této práce byl popsán vývoj zvláštního vztahu mezi Velkou Británií a Spojenými státy americkými, který nejenže rekapituloval proměny tohoto zvláštního spojení od jeho zrodu ve čtyřicátých letech 20. století, ale nastínil také problematiku první poloviny let osmdesátých, která tvořila jádro této bakalářské práce. Prostřednictvím tří vybraných konfliktů, které se týkaly jak Británie, tak USA se měla dokázat teze, že i přes nebývalé porozumění mezi hlavními představiteli těchto dvou zemí – britskou premiérkou Margaret Thatcherovou a americkým prezidentem Ronaldem Reaganem – a navzdory všeobecné prezentaci, nebyl zvláštní vztah v této dekádě tak idylický a měl i své hranice. Postupnou analýzou případových studií (Falklandy 1982, Grenada 1983, Libye 1986) se měla ukázat reálná podoba onoho speciálního vztahu.

Z analýzy první studie – války o Falklandy – lze vyvodit následující závěry: Spojené státy se nakonec postavily na stranu Velké Británie, i když Britové měli původně o této podpoře přece jen jiné představy. USA zaujaly na počátku konfliktu neutralitu, protože zde pro ně existoval podstatný faktor hemisférické politiky v rámci Jižní Ameriky a konkrétně s Argentinou stály USA o dobré vztahy. Oficiálním zastáváním neutrality kompenzovaly Spojené státy diplomatickou, zpravodajskou a posléze i vojenskou podporou Británii. Poté, co selhaly americké snahy o zprostředkování příměří, zejména kvůli postojům argentinské strany, podpora Británie ještě narostla. Nespokojenost Spojeného království však vyvolávala americká snaha přesvědčit Brity, aby s argentinskou juntou uzavřeli příměří ve chvíli, kdy bylo zřejmé, že se Británie stane jasným vítězem. Vláda premiérky Thatcherové ovšem americké naléhání nevyslyšela, protože za dané situace podle ní nebyla jiná možnost než dovést válku do úplného konce a ostrovy zcela dobýt. Celkově je tedy možno říct, že Falklandy 1982 jsou případem, kdy se naplnila podstata zvláštního vztahu; zároveň je ale patrné, že jeden ze spojenců (konkrétně USA) se v průběhu konfliktu nechoval vždy tak, jak by ten druhý (Velká Británie) očekával.

Z analýzy druhé studie – invazi na karibský ostrov Grenada – lze vyvodit toto: Grenada slouží jako vhodný příklad střetu mezi oběma státy a také jako ukázka, že v určitých chvílích má zvláštní vztah opravdu své hranice. Invazi na tento ostrov Spojené státy podnikly s jasným vědomím ostrého odporu britské vlády. Británie považovala americké obavy o osud tohoto malého státu za přehnané, navíc zde měly

britské firmy vlastní zájmy – zejména na stavbě nové letištní ranveje, která byla trnem v oku jak USA, tak okolním karibským zemím. Fakt, že Grenada byla navíc členem Commonwealthu a že se britská vláda včetně samotné Margaret Thatcherové o začátku útoku dozvěděla až po jeho zahájení, celkovou situaci jen zhoršil. Zcela jasně se tedy ukázalo, že zvláštní vztah má své limity a také to, kdo má v tomto vztahu jednoznačně navrch. Jinými slovy – jestliže se USA o něčem rozhodly, a to i v případě britského odporu – v konečném důsledku neměla Velká Británie šanci americké rozhodnutí ovlivnit, natož zvrátit. Britové si toho byli dobře vědomi, takže jim v takových chvílích nezbývalo nic jiného než spolknout kritiku a postavit se na stranu svého hlavního spojence, nechtěli-li o toto spojení přijít.

Z analýzy poslední studie – amerického náletu na Libyi – vyplývá následující: v rámci dané problematiky lze tento případ charakterizovat jako ukázkové naplnění podstaty zvláštního vztahu. I zde, podobně jako před třemi lety v Grenadě, Spojené státy své rozhodnutí s nikým příliš nekonzultovaly, takže Británie byla de facto opět postavena před hotovou věc. Ačkoliv měla premiérka Thatcherová k útoku své výhrady a existovala zde pro ni reálná hrozba silné kritiky jak od opozice či britské veřejnosti, tak od ostatních států, rozhodla se nakonec podpořit Spojené státy. Jednalo se především o podporu vojenskou, kdy Britové poskytli své domácí základny pro americké stíhačky. Po náletu se opravdu zvedla vlna kritiky a Británie musela mimo jiné čelit nařčení z podlézavosti Spojeným státům, navíc se jí nevyhnuly odvetné akce libyjského režimu. Ani tento fakt však britskou vládu od podpory neodradil, protože – viděno z britské perspektivy – vztahy s USA nesměly být v žádném případě ohroženy, navíc se do věci promítla skutečnost americké pomoci v již zmíněné falklandské válce. Británie se za USA postavila mezi evropskými „spojenci“ jako jediná, což ještě umocnilo britské postavení v očích Reaganovy administrativy, která se poté Britům za tuto podporu několikrát odvděčila různými dílčími výhodami.

Z analýz výše uvedených příkladů vyplývá, že je tedy možno potvrdit tezi, že i v době největší renesance vzájemných vztahů mezi Velkou Británií a Spojenými státy od dob druhé světové války existovaly mezi oběma státy rozpory a zvláštní vztah měl své meze. Bezpochyby platí, že porozumění mezi oběma hlavními představiteli – britskou ministerskou předsedkyní Margaret Thatcherovou a americkým prezidentem Ronaldem Reaganem zajisté velmi ovlivnilo společnou spolupráci i postoje obou zemí v konkrétních situacích. Závěrem už lze jen vyslovit domněnku, že

nebyť toho porozumění obou státníků, pravděpodobně by se vzájemné vztahy tolik neutužily a zvláštní vztah mohl být nadále utlumen, jak tomu bylo v sedmdesátých letech minulého století. Tato otázka necht' však zůstane otevřena pro další diskuzi, ostatně nebylo a není cílem této bakalářské práce na ni odpovědět.

Resumé

Předkládaná bakalářská práce se primárně snaží zjistit reálnou podobu *zvláštního vztahu* mezi Velkou Británií a Spojenými státy americkými v první polovině osmdesátých let minulého století, a to za základě analýz tří případových studií. Práce si klade za cíl dokázat, že i přes nebývalé porozumění mezi tehdejšími nejvyššími představiteli obou zemí – britskou premiérkou Margaret Thatcherovou a americkým prezidentem Ronaldem Reaganem – a navzdory všeobecné prezentaci, zejména mediální, nebyla ona úzká spolupráce vždy zcela bezproblémová a zvláštní vztah měl své limity. Jako úvod do dané problematiky slouží první kapitola, která mapuje vývoj *zvláštního vztahu* od jeho zrodu během druhé světové války až do počátku let osmdesátých. Pro získání uceleného pohledu na podobu speciálního vztahu „v praxi“ pak byly vybrány tři konflikty (zpracované v rámci případových studií), z nichž každý má reprezentovat určitý specifický případ. V první řadě se jedná o válku o Falklandy v roce 1982, kdy se Spojené státy postavily za Velkou Británii. V dalším případě je analyzována invaze na karibský ostrov Grenada z roku 1983, která slouží jakožto příklad silného názorového střetu obou partnerů. V poslední studii je pak zpracován americký nálet na Libyi z jara roku 1986 jako typický případ britské jednoznačné podpory Spojeným státům. Z analýz výše popsaných případových studií pak vyplývá toto:

Válka o Falklandy v zásadě splňuje podmínky o naplnění *zvláštního vztahu*, protože v tomto konfliktu Spojené státy podpořily Británii, ačkoliv na počátku vyhlásily oficiálně neutralitu. Kromě této neutrality pak další problém vyvstal ve chvíli, kdy bylo téměř rozhodnuto o britském vítězství a USA se snažily Brity přimět, aby uzavřeli s argentinským režimem příměří – to se ovšem nesesetkalo s pochopením vlády premiérky Thatcherové a válka tak skončila až faktickým dobytím ostrovů Velkou Británií.

V případě Grenady nastala situace, kdy jeden z partnerů (konkrétně USA) vědomě jednal proti vůli toho druhého (Velká Británie). Spojené státy se rozhodly podniknout invazi na ostrov, a ačkoliv byly s britskou vládou v kontaktu, o začátku akce se Britové dozvěděli až po jejím zahájení. Fakt, že byl člen Commonwealthu napaden bez vědomí Velké Británie celou situaci ještě ztížil. Británie si nicméně dobře uvědomovala, že není příliš v jejích silách zvrátit rozhodnutí americké administrativy,

tudíž nastala (v historii už poněkolkáté) situace, kdy Britové spolkli kritiku a postavili se po bok svého hlavního spojence.

Útok na Libyi se dá charakterizovat jakožto ukázkový příklad spolupráce v rámci zvláštního vztahu. Americký nálet byl (nejen) v Evropě ostře napadán a od žádného ze „spojenců“ se USA nedostalo evidentní podpory. Také Velká Británie měla k útoku své výhrady, ovšem ve chvíli, kdy byla požádána Američany o pomoc, se jako jediná postavila za svého hlavního spojence a navíc vyhověla americké žádosti o poskytnutí svých domácích vojenských základen pro americké stíhačky. Spojené království poté muselo čelit vlně kritiky od ostatních států a britská vláda výpadům opozice i veřejnosti, i tak ale Británie svého rozhodnutí nelitovala – vztahy s USA nesměly být v žádném případě narušeny.

Z uvedených případů lze vyvodit závěr, že ačkoliv porozumění britské premiérky Thatcherové a amerického prezidenta Reagana bylo značné, nebyl zvláštní vztah zcela idylický a měl své hranice. Osmdesátá léta dvacátého století sice znamenala renesanci v britsko – amerických vztazích; toto opětovné ideové přiblížení však rozhodně neznamenalou pouhou harmonii a zvláštní vztah se často musel vypořádávat s četnými problémy.

Summary

The primary aim of the presented bachelor thesis is to reveal the real nature of the *special relationship* between Great Britain and United States of America during the first half of the 1980s; the analysis is based on three case studies. The study's goal is to prove that, regardless of the unusual mutual understanding and sympathy between the representatives of the two countries – British Prime Minister Margaret Thatcher and American president Ronald Reagan, and despite the widespread presentation, especially medial, the close co-operation was not perfect and the special relationship had its limits. The first chapter offers an introduction into the problematics and maps the development of the special relationship from its origins during the World War II to the beginnings of the 1980s. In order to obtain a complex view of the special relationship in practice, three conflicts were chosen (and elaborated in the case studies), each representing a specific case. Primarily, there is the Falklands conflict of 1982, when the United States stood up for Great Britain. The invasion of the Caribbean island Grenada in 1983 is analyzed in the second study and is used as an example of a strong clash of

opinions between the partners. The last study presents the American air strike on Libya in the spring of 1986 as a typical case of an unequivocal British support of United States. The following findings result from the previously mentioned case studies:

The Falklands conflict complies with the prerequisites of a special relationship, because United States supported Britain in this war, even though they originally declared neutrality. Apart from this neutrality, another problem arose once the British victory was almost certain: USA tried to convince the Brits to negotiate armistice with the Argentinean regime; this, however, was unacceptable for the Prime Minister Thatcher's Administration and the war thus ended by the Great Britain making an actual conquest of the islands.

In the Grenada case the following situation occurred: one of the partners – USA in this case – deliberately acted against the will of the other party (Great Britain). United States decided to invade the island and, although they were in contact with the British government, the Brits learnt about the operation only after it had begun. The fact, that a member of Commonwealth was attacked without Great Britain knowing it, only worsened the whole situation. Britain nevertheless realized that it wasn't in its powers to pre-empt the decision of American administration, therefore the Brits (as several times in the past) accepted criticism and remained on their main ally's side.

The attack on Libya can be characterized as an exemplary case of a co-operation under the terms of the special relationship. American raid was heavily criticized – not just by the Europe countries – and none of the 'allies' manifested evident support of USA. Great Britain equally had expressed some objections against the attack, but once the Americans asked the Brits for help, Britain, as the only one, stood up for its main ally and, on top of that, it complied with the request to allow US planes to fly from military bases in Britain. Afterwards United Kingdom had to face criticism from other countries and the British government had to deal with attacks from opposition and public; nevertheless, Britain never regretted the decision: flawless relations with USA were to be maintained under all circumstances.

It can be concluded, based on the findings noted above, that although the mutual understanding between the British prime minister Thatcher and American president Reagan was significant, the special relationship wasn't exactly idyllic at all times and had its limitations. The 1980s did bring about a revival of the British American

relations. This renewed ideological rapprochement, however, did not involve pure harmony; the special relationship often had to deal with numerous problems.

Použitá literatura

Prameny:

- Archive (Reagan Library) *Falklands: Reagan letter to Thatcher (Galtieri intends to use force)*. Apr 1, 1982, Margaret Thatcher Foundation – Archive.
<http://www.margaretthatcher.org/archive/displaydocument.asp?docid=109401>.
Staženo dne 3.3.2008.
- Archive (Reagan Library) *Grenada: Reagan Letter to Thatcher (thinking of intervening)*. Oct 24, 1983, Margaret Thatcher Foundation – Archive.
<http://www.margaretthatcher.org/archive/displaydocument.asp?docid=109428>.
Staženo dne 26.2.2008.
- Archive (Reagan Library) *Grenada: Reagan phone call to Thatcher (record of conversation)*. Oct 26, 1983, Margaret Thatcher Foundation – Archive.
<http://www.margaretthatcher.org/archive/displaydocument.asp?docid=109426>.
Staženo dne 26.2.2008.
- Reagan, Ronald. *Život jednoho Američana: Paměti prezidenta*. Prostor, Praha 1997.
- Thatcherová, Margaret. *Roky na Downing Street*. Naše vojsko, Praha 1996.
- Thatcher, Margaret. *Commonwealth Heads of Government – public statement*. Dec 1, 1983.
<http://www.margaretthatcher.org./speeches/displaydocuments.asp?docid=105485>.
Staženo dne 28.2.2008.
- Thatcher, Margaret. *US Bombing of Libya*. House of Commons Speech – public statement. April 6, 1986.
<http://www.margaretthatcher.org./speeches/displaydocument.asp?.docid=106363>.
Staženo dne 28.3.2008.

Literatura:

- Bearman, Jonathan. *Qudhafi's Libya*. Zed Books Ltd., London and New Jersey 1986.
- Byrd, Peter. *British foreign policy under Thatcher*. Philip Allan, Oxford 1998.
- Hrbek, Jaroslav. *Válka o Falklandy 1982*. Lidové nakladatelství, Praha 1999.
- Hyland, Wiliam. *The Reagan Foreign Policy*. First Meridian Printing, New York 1987.
- Kyvig, David. *Reagan and the World*. Praeger Publishers, New York 1990.
- Luňák, Petr. *Západ. Spojené státy a Západní Evropa ve studené válce*. Libri, Praha 1997.
- Pečenka, Marek, Luňák, Petr. *Encyklopedie moderních historie*. Libri, Praha 2002.
- Rovná, Lenka. *Premiérka Jejího Veličenstva*. Nakladatelství Evropského kulturního klubu, Praha 1991.
- Sharp, Paul. *Thatcher's diplomacy: the revival of British foreign policy*. Basinstoke: Macmillan Press, New York 1997.
- Thatcherová, Margaret. *Umění vládnout*. Prostor, Praha 2003.

Články:

- A Brief History of the Falkland Islands. *Part 5 - The Argentine Claim*.
<http://www.falklands.info/history/history5.html>.
Staženo dne 3.4.2008.
- A Brief History of the Falkland Islands. *Part 6 – The Build-Up to War*.
<http://www.falklands.info/history/history6.html>.
Staženo dne 3.4.2008.
- BBC on this day - 1984: *Libyan embassy shots kill policewoman*.
http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/april/17/newsid_2488000/2488369.
Staženo dne 18.3.2008.
- BBC on this day - 1986: *British journalist McCarthy kidnapped*.
http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/april/17/newsid_4693000/4693188.
Staženo dne 20.3.2008.
- Kissinger, Henry. *Reflection on a Partnership: British and American Attitudes to Postwar Foreign Policy*. *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-), Vol. 58, No. 4 (Autumn, 1982), pp. 571-587.
Staženo z www.jstor.org, dne 17.12.2007.
- Magnuson, Ed. *D-Day in Grenada*.
Time magazine, Nov. 7, 1983.
<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,949850-1,00.html>.
Staženo dne 24.2.2008.
- Magnuson, Ed. *Getting Back to Normal*.
Time magazine, Nov. 21, 1983.
<http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,926318-1,00.html>.
Staženo dne 22.2.2008.
- *Operation El Dorado Canyon*.
http://www.globalsecurity.org/military/ops/el_dorado_canyon.htm.
Staženo dne 20.3.2008.
- Reynolds, David. *Anglo-American Relations. A "Special Relationship"? America, Britain and the International Order Since Second World War*. *International Affairs*, Vol. 62, No. 1. (Winter, 1985-1986), pp. 1-20.
Staženo z www.jstor.org, dne 9.2.2007.
- Reynolds, David. *The Special Relationship. Rethinking Anglo-American Relations*. *International Affairs*, Vol. 65, No. 1, (Winter, 1988-1989), pp. 89-111.
Staženo z www.jstor.org, dne 2.2.2007.
- Smith, Gordon. *Battle Atlas of the Falklands War 1982 - by Land, Sea and Air*.
<http://www.naval-history.net/F16diplomacy.htm>.
Staženo dne 5.4.2008.
- Wolf, Julie. *The Invasion of Grenada*.
<http://www.pbs.org/wgbh/amex/reagan/peopleevents/pande07.html>.
Staženo dne 2.3.2008.
- Whitaker, Mark, Walcott, John. *Crisis in the Caribbean*.
Newsweek magazine, October 31, 1983, pp.40-42.
<http://www.latinamericanstudies.org/grenada/NW-10-31-83.htm>.
Staženo dne 20.2.2008.

